

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS
TARNYBOS 2013 METŲ VEIKLOS
ATASKAITA

Vilnius, 2014

TURINYS

I.	ĮVADAS	3
II.	ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBOS VEIKLOS KONTEKSTAS:	
1.	TEISĖKŪROS INICIATYVOS	4
2.	SKUNDŲ NAGRINĖJIMAS IR PAŽEIDIMŲ TYRIMAS	7
3.	NEPILNAMEČIŲ APSAUGA: PAŽEIDIMAI IR JŲ STEBĖSENA	17
4.	EKSPERTINIS VERTINIMAS IKITEISMINIUOSE TYRIMUOSE	23
III.	IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	26
IV.	PRIEDAI	31

I. IVADAS

Keblu kalbėti apie pernelyg derlių, kai šiandien reikia rūpintis nauju vaisiumi. Lygiai taip pat keblu pristatinėti praėjusių metų veiklos ataskaitą, kai šiandien žiniasklaida, o su ja ir visa visuomenė priversta kvėpuoti informacinio karo dūmais, pamažu pratinama prie militaristinių nuotaikų.

Kita vertus, žurnalistų etikos inspektoriaus veiklos ataskaitos pristatymas – ne tik pareiga, bet ir galimybė – viena iš nedaugelio – priminti, nuodugniau supažindinti visuomenę su šio pareigūno ir jo komandos veikla, paryškinti tai, kas buvo nepastebėta, neįvertinta arba pervertinta.

Šįkart 2013 metų žurnalistų etikos inspektoriaus ir jo vadovaujamos įstaigos veiklos ataskaita kitokia. Lyginant su ankstesne, ji – trumpesnė. Ne tik dėl to, kad ji teikiama be analitinės apžvalgos, bet todėl, kad ją būtų trumpiau skaityti ir greičiau įvertinti. Ne tik Seimo nariams, bet ir visuomenei, kuri domisi inspektoriaus veikla, žiniasklaidos turiniu ir pati dalyvauja jį kurdamą.

Be kasdieninės Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos veiklos 2013 metais buvo žengti pirmieji žingsniai vykdant įstaigos strateginiame veiklos plane numatytą prioritetą – *reorganizuoti Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą į Žmogaus teisių apsaugos visuomenės informavimo priemonėse kontrolieriaus įstaigą, siekiant veiklos principų suderinimo su kitų Seimui atskaitingų pareigūnų (kontrolierių) ir jų vadovaujamų institucijų veiklos principais*. Ne visi šie žingsniai buvo sėkmingi ir supracasti. Jei Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos perkėlimas į aukštesnę grupę Seimui pasirodė nepagrįsta užgaida, tai žurnalistų etikos inspektoriaus parengtas (šioje ataskaitoje pateiktas kaip priedas) *Lietuvos Respublikos žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolieriaus įstatymo projektas* – akibrokštas žurnalistų bendruomenei.

Nemalonių staigmenų pateikė teismų praktika bylose dėl inspektoriaus priimtų sprendimų – pakeista daugiau nei dešimtmetį galiojusi praktika dėl termino, per kurį žurnalistų etikos inspektorius priimdamas sprendimą turi taikyti įspėjimą viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui), nors Visuomenės informavimo įstatyme toks terminas niekada nebuvo nustatytas, o teismas iki minėtos nutarties priėmimo nebuvo priėjęs išvados, jog tokio termino nebuvimas įstatyme yra teisės spraga.

Tačiau veiklos ataskaitos duomenų pagrindu galima daryti ir ne vieną pozityvią išvadą: mažėja pastebėtų ir inspektoriaus išnagrinėtų visuomenės informavimo sričių reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų, siekiama daugiau konsultuotis, daugėja rekomendacijų, netinkamas turinys internete šalinamas greičiau ir dažniau, o pastebimas rečiau.

Šiandien yra galimybių kurti rimtą, vertybėmis paremtą, objektyvų, visuomenei naudingą turinį, bet jos tampa vis mažiau patrauklios arba vis sunkiau įgyvendinamos. Bėda ta, kad ir vienu, ir kitu atveju galimybes nusprendžia pinigai. O jei nenusprendžia iš karto, nusprendžia palaipsniui.

Tačiau vilties geresniu turiniu suteikia net ir maži dalykai, ypač, kai nuo jų priklauso dideli.

2013-ieji galėtų vadintis etikos kodeksų metais. Kad socialinių tinklų valdytojai labiau rūpinasi (arba rodo, kad rūpinasi) savo tinkluose laikomos ir skelbiamos informacijos taisyklėmis ir etika – anokia naujiena. Tačiau praėjusiais metais viešai apie savo etikos taisykles prabilo ne tik naujiųjų agentūra BNS (2013-03-01), portalas „Delfi“ (2013-09-18) ir Lietuvos žurnalistų sąjunga (2013-10-04), viešai deklaruodami savo etikos principus ir taisykles. Progos pasiskelbti apie įsipareigojimus kurti etišką interneto turinį, atsakingą dalinimąsi informacija nepraleido ir moksleiviai, kurie „Saugesnio interneto“ dienos (2013-02-05) renginyje priėmė „Garbingo elgesio internete kodeksą“.

Jau šiandien nusimato ir didelis iššūkis ateičiai – vaikus nuo mažens šviesti mokant kritiškai vertinti, pasirinkti informaciją, ugdant atsparumą viešajai, o ypač užsakomajai informacijai. Ar tai bus tik Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos prioritetas, nežinia, tačiau, kaip ir nepilnamečių apsaugos įstatymo požiūriu, per daug institucijų tokiai veiklai nebus.

II. ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBOS VEIKLOS KONTEKSTAS

1. TEISĖKŪROS INICIATYVOS

Pagal Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. rugsėjo 12 d. nutarimu patvirtintus Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos nuostatus inspektoriaus ir jo vadovaujamos tarnybos *misija* – (1) užtikrinti, kad visuomenės informavimo srityje būtų gerbiamos žmogaus teisės ir laisvės, (2) ugdyti visuomenės pilietiškumą, kritišką požiūrį į visuomenės informavimo procesus, (3) kelti visuomenės teisinį sąmoningumą, žmogaus teisių suvokimą, (4) puoselėti darnius viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų santykius su visuomene, (5) skatinti viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų atsakomybę. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos *strateginis tikslas* – žmogaus teisių apsauga visuomenės informavimo priemonėse. Be kita ko, pagrindinės šios tarnybos veiklos kryptys (sritys) ir uždaviniai: 1) asmenų skundų (pareiškimų) nagrinėjimas ir visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų tyrimas; 2) viešosios informacijos stebėsena ir analizė; 3) viešosios informacijos ekspertizė; 4) bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, visuomenės švietimas ir konsultavimas; 5) pasiūlymų dėl įstatymų ir kitų teisės aktų projektų rengimas ir teikimas¹.

Ne tik pirmiau aptartos teisinės nuostatos, bet ir praktinė Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos veikla netapo dingstimi 2013 metais šią įstaigą priskirti aukštesnei – II (antrajai) valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų grupei², į kurias atsižvelgiant Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu nustatomos valstybės tarnautojų suvienodintų pareigybių kategorijos. Motyvai išliko panašūs, kaip ir 2008 metais – įstaigos veikla (nežinia kodėl) turi būti vertinama pagal kriterijų – *dalyvavimas formuojant daugiau kaip vienos valdymo srities valstybės politiką ir jos įgyvendinimas*. Išvados rengėjų teigimu, atsižvelgiant į tai, kad institucija dalyvauja formuojant valstybės politiką ir ją įgyvendina tik vienoje valdymo srityje – žmogaus teisių apsauga visuomenės informavimo priemonėse, įstaigos veikla bendrai vertintina 160 balų³.

Nors galimybę įvertinti Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos veiklą turėjo ir Vyriausybė⁴, taip ir liko neaišku, kodėl šios įstaigos veikla nebuvo vertinama pagal kitą aktualų kriterijų – *skundų nagrinėjimas dėl pareigūnų ir kitų asmenų veiksmų ar neveikimo, dėl kurių gali būti pažeistos asmens teisės, laisvės ar teisėti interesai*, kuris argumentuotai aptartas Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto parengtame Seimo nutarimo projekto aiškinamajame rašte. Galbūt dėl to, kad pagal šį kriterijų bendra balų suma būtų 180 ir įstaiga turėtų būti perkeliama į aukštesnę sąrašo grupę, kurioje yra kitos savo veikla ir statusu analogiškos Seimui atskaitingos institucijos: Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, Lygių galimybių kontrolieriaus įstaiga. Tiesa, nei šių institucijų, nei ką tik įsteigtos Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus įstaigos priskyrimas II grupei nesukėlė tiek daug diskusijų ir abejonių.

¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. rugsėjo 12 d. nutarimu Nr. XI-2217 „Dėl Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 108-5465) patvirtintų Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos nuostatų 12–15 punktai.

² Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. balandžio 24 d. nutarimas Nr. X-1511 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo, Seimo kanceliarijos ir Seimui atskaitingų institucijų, Respublikos Prezidento institucijos ir Respublikos Prezidentui atskaitingų institucijų, Nacionalinės teismų administracijos, teismų, prokuratūros, savivaldybių institucijų ir įstaigų sąrašo o pagal grupes patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 50-1853).

³ Žr. Lietuvos Respublikos Seimo Socialinių reikalų ir darbo (pagrindinio) komiteto 2013 m. lapkričio 26 d. išvadą Nr. 103-P-48 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo, Seimo kanceliarijos ir Seimui atskaitingų institucijų, Respublikos Prezidento institucijos ir Respublikos Prezidentui atskaitingų institucijų, Nacionalinės teismų administracijos, teismų, prokuratūros, savivaldybių institucijų ir įstaigų sąrašo o pagal grupes, į kurias atsižvelgiant nustatomos valstybės tarnautojų suvienodintų pareigybių kategorijos, patvirtinimo“ pakeitimo projekto (Nr. XIIP-694): http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=460715&p_tr2=2#.

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. lapkričio 13 d. nutarimas Nr. 1030 (Žin., 2013, Nr. 119-5991).

Dar viena 2013 metų teisėkūros iniciatyva taip pat susijusi su Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos veikla – *parengti* specialaus įstatymo, nustatančio žurnalistų etikos inspektoriaus ir jo vadovaujamos tarnybos statusą, veiklą ir funkcijas (įgaliojimus), projektą, siekiant veiklos principų suderinimo su kitų Lietuvos Respublikos Seimui atskaitingų pareigūnų (kontrolierių) ir jų vadovaujamų institucijų veiklos principais. Atsižvelgiant į tai, 2013 metų pabaigoje parengtas ir suinteresuotų institucijų bei visuomenės pastaboms pateiktas *Lietuvos Respublikos žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolieriaus įstatymo projektas*⁵.

Įstatymo projekto tikslas – ne tik pakeisti veiklos objekto ir realiųjų nebeatitinkanti žurnalistų etikos inspektoriaus pavadinimą į žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolieriaus akcentuojant žmogaus teisių apsaugą visuomenės informavimo priemonėse kaip strateginį šios įstaigos veiklos tikslą, bet ir išsamiau nustatyti šio pareigūno veiklos teisinius pagrindus, įgaliojimus (funkcijas) patikslinant skundų tyrimo ir sprendimų priėmimo procedūrą, įtvirtinant senaties terminą atliekamiems tyrimams, kaip vieną iš tyrimo nutraukimo pagrindų numatant taikos sutarties sudarymą tarp ginčo šalių ir kontrolieriaus, praplečiant jo įgaliojimus savo iniciatyva pradėti tyrimą, pakeičiant ir patikslinant kontrolieriaus skyrimo tvarką ir atleidimo iš pareigų pagrindus. Škart aptariama iniciatyva ne(pa)tiko žurnalistų bendruomenei.

Žurnalistų profesinės bendruomenės akimis, inspektorius projekte padarė klaidą, nes pasiūlė „žurnalistus laikyti apsimelavusiais, kol jie neįrodė priešingai“⁶. Tačiau tokios klaidos projekte nėra, kadangi žurnalistų (viešosios informacijos rengėjų) teisę skleisti informaciją saisto pareigos⁷. Tiesos įrodinėjimo pareiga ir iš jos kylanti prezumpcija – ne naujos kategorijos, nepaisant to, kad jos pasiūlytos naujo įstatymo projekte: jomis nuo pat pradžių remiamasi tiriant suinteresuotų asmenų skundus, jomis vadovaujasi ir teismas, nagrinėdamas civilinius ginčus dėl asmens garbės ir orumo, dalykinės reputacijos pažeidimo. Priešingu atveju, t. y. neįrodžius, kad skleidžiama informacija yra teisinga, būtų laikoma, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės.

Lietuvos žurnalistų sąjungos vadovo įsitikinimu, ateityje žurnalistų etikos inspektorius turėtų veikti plačiau, t. y. ne tik nagrinėti skundus, bet ir teikti rekomendacijas, pats nuspręsti, kada pažeistas visuomenės interesas, kada reikia stoti jį ginti. Tuo neabejoja ir inspektorius. Todėl ne tik inicijuotame projekte, bet ir praktikoje yra sprendžiamos šios ir kitos problemos: nuo 2010 metų inspektoriaus veikloje aktyviau imta taikyti mediacija siekiant kilusį ginčą išspręsti taikiai susitarimu netaikant poveikio priemonių, galinčių sukelti reikšmingas ekonomines pasekmes, žiniasklaidos atstovai nuolat konsultuojami, teikiamos rekomendacijos jų veiklai aktualiais klausimais.

Suvokiant, kad apčiuopta detalė be viso konteksto yra įvertinta kaip pavojinga tendencija, tenka tik apgailestauti, kad pareiga įrodyti paskleistą tiesą tarp žurnalistų ir kai kurių jų profesijos atstovų išvirto į nepasitikėjimą pačiais žurnalistais ir jų skleidžiama informacija. Juk žiūrint giliau, pareiga pagrįsti informaciją kyla iš bendro visuomenės informavimo imperatyvo skleisti tiksliai ir teisingą informaciją, o ir žurnalistų bendruomenė dar ne taip seniai patvirtino Žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą suvokdama, kad *svarbiausia žurnalistų pareiga yra gerbti tiesą ir visuomenės teisę į tiesą*.⁸ Gal nuo 2005 metų kažkas pasikeitė?

Tiesa dažnai gimsta diskusijose. Pagarba taip pat. Šia proga Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba 2014 metais aptariant minėtą įstatymo projektą tikisi iš žurnalistų bendruomenės ne tik vienakrypčių pastabų, bet ir kūrybingos diskusijos.

⁵ Įstatymo projektas skelbiamas viešai Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos interneto svetainėje. Žr. nuorodą: <http://www.lrs.lt/intl/zeit.show?theme=695&lang=1>.

⁶ „Žurnalistų etikos inspektore siūlo žurnalistus laikyti apsimelavusiais, kol jie neįrodė priešingai“ (15min.lt, 2013-12-10). Žr. nuorodą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/zurnalistu-etikos-inspektore-siulo-zurnalistus-laikyti-apsimelavusiais-kol-jie-neirode-priesingai-56-391065>.

⁷ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2013-12-13 pranešimas spaudai: „Klaidos projekte nėra: žurnalistų teisę skleisti informaciją saisto pareigos“. Žr. nuorodą: <http://www.lrs.lt/intl/zeit.show?theme=670&lang=1&doc=4461>.

⁸ Žurnalistų ir leidėjų etikos kodekse preambulė. Žr. nuorodą: http://www.lrs.lt/apps3/1/2386_FDQOUEDY.PDF.

Trečiąją Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos teisėkūros iniciatyvą perėmė Lietuvos Respublikos Seimo narys A. Anušauskas, kuris inspektoriaus pasiūlymo (jis buvo pateiktas kartu su 2012 metų veiklos ataskaita) pagrindu 2013-10-29 Seime įregistravo Visuomenės informavimo įstatymo 24 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektą⁹.

Šio teisės akto projekto tikslas – pakeisti ir papildyti viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų nuosavybės santykių deklaravimo tvarką, t. y. nustatyti platesnį deklaruojamų duomenų spektrą ir tokiu būdu užtikrinti skaidresnę ūkio subjektų, veikiančių visuomenės informavimo srityje (viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų), veiklą. Projektu siūloma numatyti pareigą viešosios informacijos rengėjams ir (ar) skleidėjams teikti tokius duomenis apie save: 1) pavadinimą ir kodą; 2) valdomos visuomenės informavimo priemonės pavadinimą; 3) telefono numerį ir elektroninio pašto adresą; 4) registracijos adresą; 5) valdymo organus ir vadovaujančius asmenis; 6) už valdomos visuomenės informavimo priemonės turinį atsakingo asmens vardą ir pavardę, jei už turinį atsako ne vadovaujantis asmuo; 7) dalyvių (akcininkų) sąrašą, jame nurodant dalyvių (akcininkų): vardus ir pavardes (jei dalyvis juridinis asmuo, juridinio asmens pavadinimą); asmens kodą (jei dalyvis juridinis asmuo, juridinio asmens kodą); turimo turto dalį (proc.) arba akcijų skaičių; subjektų dalyvius, jei dalyviai (akcininkai) yra Lietuvos Respublikoje arba užsienio valstybėje registruoti juridiniai asmenys ar jų filialai; 8) informaciją apie turtinius santykius ir (ar) jungtinę veiklą, siejančią su kitais juridiniais asmenimis; 9) informaciją apie padarytą visuomenės informavimo sritį reglamentuojančio įstatymo ar kito teisės akto pažeidimą ir už jį kompetentingos institucijos skirtą sankciją; 10) suvestinius finansinės apskaitos duomenis; 11) licencijos išdavimo datą ir numerį (jei juridinis asmuo verčiasi veikla, kuriai pagal Visuomenės informavimo įstatymą privaloma turėti licenciją); 12) leidinio tiražą ir kitus leidybinius duomenis (jei juridinis asmuo pagal Visuomenės informavimo įstatymą privalo juos turėti ir (ar) nurodyti); 13) informaciją apie gautas pajamas iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bei politinių partijų reklamos ir užsakomųjų straipsnių; 14) informaciją apie gautą paramą, jeigu ji viršija 10 bazinių socialinių išmokų dydį, nurodant šios paramos dydį ir šaltinį. Projekte, be kita ko, siūloma, kad šie duomenys būtų pateikiami saugiu elektroniniu būdu per Viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų informacinę sistemą (toliau – *informacinė sistema*), kurioje šie duomenys (išskyrus fizinio asmens kodą) būtų skelbiami viešai ir neatlygintinai. Siūloma įtvirtinti, kad *informacinės sistemos* valdytojas būtų Kultūros ministerija, tvarkytojas – VĮ Registrų centras. Svarbu pabrėžti ir tai, kad projektas yra reikšmingas antikorupcinių požiūriu – jis tiesiogiai susijęs su Nacionalinės kovos su korupcija 2011–2014 metų programos 8.3 ir 8.4 priemonėmis¹⁰, kurios šiuo metu vis dar yra neįgyvendintos.

⁹ Visuomenės informavimo įstatymo 24 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XIIP-1139. Žr. nuorodą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=458583&p_tr2=2.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. birželio 16 d. nutarimu Nr. XI-1457 (Žin., 2011, Nr.) patvirtintos Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2011–2014 metų programos 8.3 ir 8.4 priemonės (ištrauka): „8.3. Parengti ir priimti Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymą, kuriuo visuomenės informavimo priemonių valdytojai būtų įpareigoti viešai skelbti suvestinius finansinės apskaitos duomenis, taip pat informaciją apie gaunamas pajamas iš reklamos ir užsakomųjų straipsnių, nurodant, kiek reklamos ir užsakomųjų straipsnių užsakė valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos bei politinės partijos, o Žurnalistų etikos inspektorius prižiūrėtų, kaip laikomasi šių pareigų. 8.4. Siekiant užtikrinti visuomenės informavimo priemonių (viešosios informacijos rengėjų) skaidrumą ir viešumą, parengti teisės aktų pakeitimus, kad būtų įsteigtas Lietuvos Respublikos teisės aktus pažeidžiančių (arba pažeidusių), nesilaikančių profesinės etikos ir kitų reikalavimų visuomenės informavimo priemonių registras, užtikrinti, kad duomenys apie tokias visuomenės informavimo priemones būtų skelbiami viešai ir būtų nemokamai prieinami visuomenei, valstybės ir savivaldybių institucijoms, uždrausti tokioms visuomenės informavimo priemonėms vienus metus nuo pažeidimo nustatymo gauti valstybės finansinę paramą iš Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo, struktūrinių ES fondų ir dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, kuriuose perkančioji organizacija yra savivaldybės ar valstybės institucija arba įstaiga, taip pat akcinės bendrovės, kurių daugiau kaip 50 proc. akcijų priklauso savivaldybei ar valstybei, arba viešosios įstaigos, kurių dalininkė yra valstybė arba savivaldybė.“

2. SKUNDŲ NAGRINĖJIMAS IR PAŽEIDIMŲ TYRIMAS

Šios ataskaitos duomenys dar kartą patvirtina, kad žurnalistų etikos inspektoriaus veikla peržengia tradicinės žiniasklaidos rėmus. Šiandien inspektoriui teikiamuose skunduose vis rečiau minimi laikraščių puslapiai ar tradiciniu būdu transliuojamos televizijos programos. Nors šiandieninis žiniasklaidos vartotojas turi galimybę sekti periodinio leidinio ar televizijos programos turinį internete, vis daugėja nusiskundimų dėl specifinio interneto turinio – socialinių tinklų paskyrų, interneto dienoraščių, skundų forumų, kurių turinį kontroliuoti dažniausiai teisę turi pats viešosios informacijos rengėjas (paskyros turėtojas, elektroninio skundo ar internetinio dienoraščio autorius).

Neatsitiktinai šioje ataskaitoje greta tradicinių visuomenės informavimo priemonių rūšių išskiriami socialiniai tinklai – skundai dėl juose paskelbtos informacijos 2013 metais sudarė 5 proc. arba 11 iš 234 (žr. 3 diagramą, 11 psl.). Skundų dėl internete paskelbtos informacijos skaičius ataskaitiniu laikotarpiu išliko panašus kaip ir 2012 metais – 112 iš 234 (arba 48 proc.).

Visuomenės informavimo įstatyme nustatyta visuomenės informavimo priemonės sąvoka yra pakankamai plati ir apima didelį spektrą priemonių, kuriomis viešai skleidžiama informacija¹¹. Esminė užduotis vertinant viešą turinį – ne priskirti konkrečią priemonę visuomenės informavimo priemonių kategorijai, o nustatyti atsakingą asmenį. Ypač tada, kai jis apie save nepateikia duomenų arba šie duomenys neatitinka objektyvios tikrovės.

Štai sprendamas ginčas dėl socialiniame tinkle (*Facebook*) viešai paskelbtos informacijos, inspektorius sprendime pažymėjo, kad šio tinklo paskyra tiek turinio, tiek formos aspektu nėra tradicinė visuomenės informavimo priemonė, tačiau įvertinus informacinių technologijų plėtrą, spartų jų vystymąsi ir šio proceso nulemtą visuomeninių santykių kaitą, konstatuotina, kad pagal informacijos viešumą, sklaidą, prieinamumą, veiklos metodus ir galimybę kontroliuoti informaciją, socialinio tinklo paskyra atitinka informacinės visuomenės informavimo priemonės kriterijus. Nepaisant to, kad socialinio tinklo paskyros ir jos valdytojo veikla bei teisinis statusas nėra specifiskai reglamentuoti Visuomenės informavimo įstatyme, tai nesudaro pagrindo teigti, jog socialinio tinklo paskyros valdytojas apskritai yra eliminuojamas iš teisinio reguliavimo sferos arba kad toks asmuo pagal vykdomą veiklą negali būti prilyginamas viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui), o jo valdoma paskyra – visuomenės informavimo priemonei. Todėl paskyros valdytojo, kuris taip pat yra viešosios informacijos rengėjas ir skleidėjas, veiklai tam tikra apimtimi yra taikomos Visuomenės informavimo įstatymo nuostatos, numatančios viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų teises ir atsakomybę. Priešingas vertinimas sudarytų prielaidas tokioms situacijoms, kai dėl nepakankamo socialinio tinklo paskyros specifikos įvertinimo visuomenė ir (arba) atskiri jos nariai nebus apsaugoti nuo informacijos, kurią skleisti draudžia įstatymai.¹²

Nustatyti asmenį, atsakingą už internete paskelbtą turinį, žurnalistų etikos inspektorius gali ne visada. Šiuo klausimu itin svarbu, kad tarp institucijų, kurioms pagal Elektroninių ryšių įstatymo 77 straipsnį elektroninių ryšių tinklus ir (arba) paslaugas teikiantys ūkio subjektai nedelsdami privalo pateikti informaciją, žurnalistų etikos inspektoriaus nėra. Dėl šios priežasties dalis inspektoriaus tyrimų dėl interneto turinio, kai nėra galimybės nustatyti atsakingą asmenį, lieka iki galo neužbaigti.

Klausimas, kas yra viešosios informacijos rengėjas ar skleidėjas, svarbus ne tik pirmiau aptartu aspektu. Ne mažiau svarbu, kas pagal įstatymą gali būti viešosios informacijos rengėjas ar skleidėjas, o kas – ne. Šiuo atveju norėti nelygu galėti.

¹¹ Visuomenės informavimo priemonė – laikraštis, žurnalas, biuletenis ar kitas leidinys, knyga, televizijos programa, radijo programa, kino ar kita garso ir vaizdo studijų produkcija, informacinės visuomenės informavimo priemonė ir kita priemonė, kuria viešai skleidžiama informacija. Pagal šį įstatymą visuomenės informavimo priemonei nepriskiriamas oficialus, techninis ir tarnybinis dokumentas, vertybiniai popieriai (Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 82 dalis).

¹² Žurnalistų etikos inspektoriaus 2013-04-03 sprendimas Nr. SPR-40.

Savivaldybės institucijų ir įstaigų dalyvavimą visuomenės informavimo procesuose žurnalistų etikos inspektorius ataskaitiniu laikotarpiu sprendė atlikdamas tyrimą dėl Druskininkų savivaldybės įstaigų leidžiamo leidinio „Mano Druskininkai“. Tyrimas pradėtas gavus kitų dviejų Druskininkuose leidžiamų laikraščių – „Druskonis“ ir „Druskininkų naujienos“ – atstovų skundus.

Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 6 dalimi¹³ įstatymų leidėjas apibrėžė draudimą valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms būti viešosios informacijos rengėjais (leisti laikraščius, kurti laidas ir panašiai). Išimtis numatyta tik mokslo ir mokymo įstaigoms. Šia išimtimi pasinaudojo Druskininkų savivaldybės institucijos ir įstaigos.

Atlikęs tyrimą dėl leidinio „Mano Druskininkai“ leidybos, inspektorius nustatė, kad oficialiai (*de jure*) šio leidinio leidėjas ir viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) yra švietimo (mokymo) įstaiga Druskininkų švietimo centras, tačiau iš tiesų (*de facto*) – ir Druskininkų savivaldybės taryba, savivaldybės administracijos direktorius bei savivaldybės administracija. Tyrimo metu Druskininkų švietimo centras teigė, kad jis yra vienintelis leidinio leidėjas, tačiau inspektoriaus surinkti duomenys rodė ką kita. Be to, inspektorius nustatė, jog leidinys „Mano Druskininkai“ pagal formą yra vietinis laikraštis, kurio turinys neapsiribojo informacijos, susijusios su švietimo (mokymo) funkcijos teikimu, skleidimu – jame skleista verslo subjektų reklama, televizijos programos, informacija apie šventinius renginius, politikų sveikinimai, asmeniniai skelbimai, grupinius ir politinius interesus tenkinanti bei politinės reklamos požymių turinti informacija¹⁴. Druskininkų švietimo centras tokios informacijos sklaidą teisingai nurodėdamas, kad Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 6 dalis konkrečiai nenustato reikalavimų, susijusių su mokslo ir mokymo įstaigų skleidžiamos informacijos turiniu. Tačiau toks argumentas inspektoriaus neįtikino. Kadangi iš visų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų tik mokslo ir mokymo įstaigoms numatyta galimybė būti viešosios informacijos rengėjais, vadovaujantis protingumo principu, akivaizdu, kad ši išimtis yra susijusi su mokslo ir mokymo įstaigų specifiška, t. y. jų egzistavimo pagrindu ir tikslu. Mokslo institucijų egzistavimo pagrindas ir esminiai tikslai yra aukštojo išsilavinimo teikimas, mokslinių tyrimų atlikimas ir eksperimentinė (socialinė, kultūrinė) plėtra, o švietimo (mokymo) įstaigų – švietimas. Siekdamos tinkamai įgyvendinti šiuos tikslus, mokslo ir mokymo įstaigos turi turėti galimybę leisti knygas, mokslinius žurnalus, laikraščius, kitaip tariant būti viešosios informacijos rengėjais. Būtent dėl to jų atžvilgiu nustatyta įstatymo išimtis. Tačiau ši išimtis dar nereikia, kad mokslo ir mokymo įstaigų leidiniuose gali būti bet kokia informacija. Mokslo ir mokymo įstaigos joms suteikta teisė (būti viešosios informacijos rengėjais) turi naudotis sąžiningai ir tinkamai – šių įstaigų rengiama ir skleidžiama informacija turi atspindėti jų paskirtį ir tikslą. Kadangi aptariama įstatymo nuostata plačiau apie šiuos tikslus nekalba, ši aplinkybė tapo pagrindine Druskininkų švietimo centrui ir kitiems Druskininkų savivaldybės subjektams apskundžiant inspektoriaus priimtą sprendimą.

Skundo pateikimas teismui stabdo inspektoriaus sprendimo galiojimą (vykdymą), bet neturi galios įstatymų leidėjui. Todėl susiklosčiusi situacija – gera proga Seimui griežčiau sureguliuoti savivaldybių, valstybės institucijų ir įstaigų, taip pat bankų norą dalyvauti visuomenės informavimo ir jos nuomonės formavimo procesuose. Bandymų pakeisti aptariamą teisinį reguliavimą Seime buvo. Nauja iniciatyva – Seimo nario J. Razmos įregistruotas įstatymo projektas¹⁵, kuriuo siekiama pažaboti savivaldybių institucijų dalyvavimą visuomenės informavimo procesuose.

Inspektoriaus nuomone, problemą būtų galima spręsti ir kitaip – tikslinant ne subjektą (kas gali būti viešosios informacijos rengėjas ar skleidėjas), bet objektą (kokį leidinį subjektas gali leisti).

¹³ Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos (išskyrus mokslo ir mokymo įstaigas), bankai, politinės partijos negali būti viešosios informacijos rengėjais ir (ar) jų dalyviais, bet gali leisti neperiodinius informacinio pobūdžio leidinius, turėti informacinės visuomenės informavimo priemones, skirtas visuomenei informuoti apie savo veiklą, jeigu įstatymų nenustatyta kitaip.

¹⁴ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2013-12-03 sprendimas Nr. SPR-141.

¹⁵ Žr. Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIIP-1666.

Lietuvos miestų ar rajonų savivaldybių administracijų ir žiniasklaidos atstovų santykius aštrino ne tik noras uzurpuoti viešąją erdvę ir palaužti nuolatinis valdžios kritikus, bet ir sunkios ekonominės sąlygos, didėjanti konkurencija. Kalbant apie konkurenciją, Visuomenės informavimo įstatymo 29 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog valstybės ir savivaldybių institucijos kontroliuoja, kad būtų išsaugotas visuomenės informavimo pluralizmas ir sąžininga konkurencija. Tačiau kaip šią įstatymo nuostatą supranta kai kurių Lietuvos miestų ir rajonų savivaldybės institucijos ir įstaigos, rodo ne tik minėtas Druskininkų atvejis. Regionuose tarp vietinės valdžios ir žiniasklaidos pakilusi įtampa išprovokavo daugiau nei įprastai vietos valdžios atstovų skundų. Jais siekta apginti tiek savivaldybių pareigūnų garbę ir orumą, tiek pačių savivaldos institucijų dalykinę reputaciją. Tačiau kas padidėjo – žiniasklaidos kritika (agresyvumas) ar savivaldybės institucijų / pareigūnų jautrumas? Į šį klausimą atsakymus diktuoja tyrimų rezultatai: tik 3 skundai iš 12 (arba 25 proc.) žurnalistų etikos inspektoriaus buvo įvertinti kaip pagrįsti. Likusioji dalis – 75 proc. vietos valdžios atstovų pretenzijų regioninei žiniasklaidai atmestos kaip nepagrįstos. Didžiausia regioninės žiniasklaidos kritika teko jau minėtos Druskininkų savivaldybės ir Švenčionių rajono savivaldybės pareigūnams. Vis dėlto nei vienas iš šių savivaldybių atstovų pateiktų skundų (abi jų pateikė po 3) nepripažintas pagrįstu.

Bendrai apžvelgiant 2013 metais Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje gautus skundus ir jų nagrinėjimo rezultatus galima daryti išvadą, kad pažeidimų, palyginti su 2012 metais, mažėjo. Nors beveik nekito garbės ir orumo, privatumo pažeidimų skaičius, reikšmingai – 32 proc. – sumažėjo kitų pažeidimų. Be to, 25 proc. daugiau skundų pripažinti nepagrįstais (žr. 4 diagramą, 12 psl.).

Dažniausi asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimai konstatuoti, kai be asmens sutikimo skleidžiama informacija apie asmens sveikatą, asmens vardą, pavardę, gyvenamosios vietos adresą, kitus asmens duomenis, nuotraukos, fotografuojami (filmuojami) vaikai ir jų nuotraukos skelbiamos be tėvų sutikimo. Vis dėlto privatumo pažeidimų nebuvo nustatyta nei vienu iš atvejų, kai į žurnalistų etikos inspektorių kreipėsi viešieji asmenys, teikdami skundus dėl savo ir jų šeimos narių asmens duomenų (vardų, pavardžių, informacijos apie jų ir jų šeimos turtą) paskelbimo interneto portale www.rekvizitai.lt, skiltyje „Deklaracijos“.

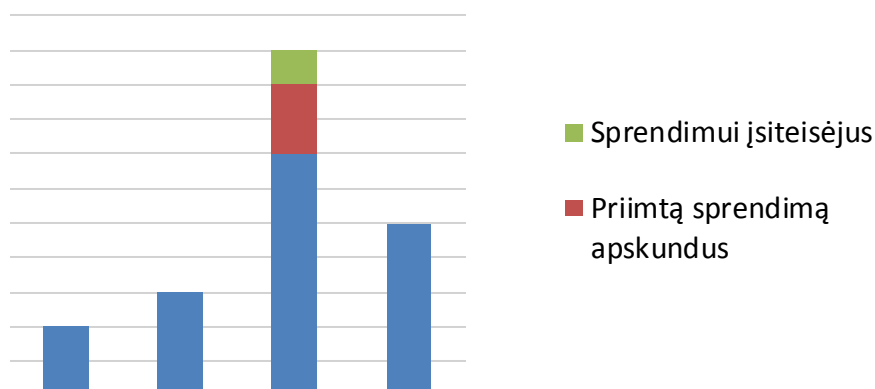
Inspektorius nustatė, kad duomenys apie pareiškėjus buvo paimti iš specialaus (oficialaus) „Valstybės žinių“ priedo, kuriame, vadovaujantis Gyventojų turto deklaravimo įstatymu (toliau – įstatymas), skelbiami Lietuvos Respublikos Prezidento, Seimo narių, Ministro Pirmininko, ministrų, Vyriausybės kanclerio, viceministrų, savivaldybių tarybų narių, Valstybės kontrolės valstybės tarnautojų ir kitas įstatyme įvardytas pareigas ėusių gyventojų bei jų šeimų narių turėto turto deklaracijų pagrindiniai duomenys. Įstatymo 10 straipsnio 2 dalyje nurodytas pareigybių sąrašas, be to, nustatyta, kad šias pareigas ėusių asmenų ir jų šeimos narių deklaracijų duomenys yra skelbiami be šių asmenų rašytinio sutikimo. Šiems asmenims įstatymas nustato prievolę Centriniam mokesčių administratoriui pateikti turto deklaracijas, kurių duomenų išrašai kasmet, skaidrumo (viešumo) tikslu, viešai skelbiami oficialiame leidinyje. Įstatymu apibrėžus turto deklaracijų (išrašų) duomenų viešumą, inspektorius pažymėjo, kad viešas tokios informacijos skelbimas yra susijęs su visuomenės teise žinoti, kontroliuoti, vertinti ir analizuoti valstybės institucijų, pareigūnų ir tarnautojų veiklą, tokiu būdu užtikrinant šių asmenų priimamų sprendimų skaidrumą ir sąžiningumą. Atsižvelgdamas į tai inspektorius padarė išvadą, jog viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas), informuodamas visuomenę, turėjo teisę perspausdinti, sisteminti, vertinti, analizuoti ir pateikti grafinius turto deklaracijų duomenų išrašų palyginimus, nepaisant to, kad atlikti duomenų tvarkymo veiksmai prisidėjo prie platesnės duomenų sklaidos. Žurnalistų etikos inspektorius nustatė, kad šiuo atveju esminis dalykas yra tai, kad viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) paskleidė (tvarkė) oficialaus šaltinio viešai paskelbtą informaciją ir papildomas šios informacijos tvarkymas pakeičiant jos formą ir papildant turinį nesudaro pagrindo viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui) taikyti atsakomybę.

2012 metų ataskaitoje žurnalistų etikos inspektorius pabrėžė mediacijos taikymo reikšmę tiriant asmenų skundus. Tačiau Visuomenės informavimo įstatymas šiuo metu nereglamentuoja taikaus ginčų sprendimo galimybės inspektoriui nagrinėjant skundus dėl jo kompetencijai priskirtų klausimų. Tais atvejais, kai tarp pareiškėjo ir viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) kilusį konfliktą tarpininkaujant inspektoriui pavyksta išspręsti abi puses tenkinančiu būdu, nelieta prasmės toliau tęsti administracinę skundo nagrinėjimo procedūrą. Matydamas mediacijos taikymo reikšmę, inspektorius parengtame Žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolieriaus įstatymo projekte pasiūlė nustatyti inspektoriui papildomą teisę – siūlyti ginčo šalims sudaryti taikos sutartį. Taikių susitarimų skaičius 2013 metais buvo mažesnis nei 2012-aisiais – 5 (žr. 1 diagramą).

Per ataskaitinį laikotarpį toliau gerėjo bendras inspektoriaus sprendimų įvykdymo rodiklis: viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) dažniau skelbė inspektoriaus sprendimais reikalautus viešosios informacijos paneigimus, rezoliucines sprendimų dalis, šalino kitus nustatytus pažeidimus, taip pat rečiau inspektoriaus sprendimus skundė administraciniam teismui (žr. 2 diagramą).

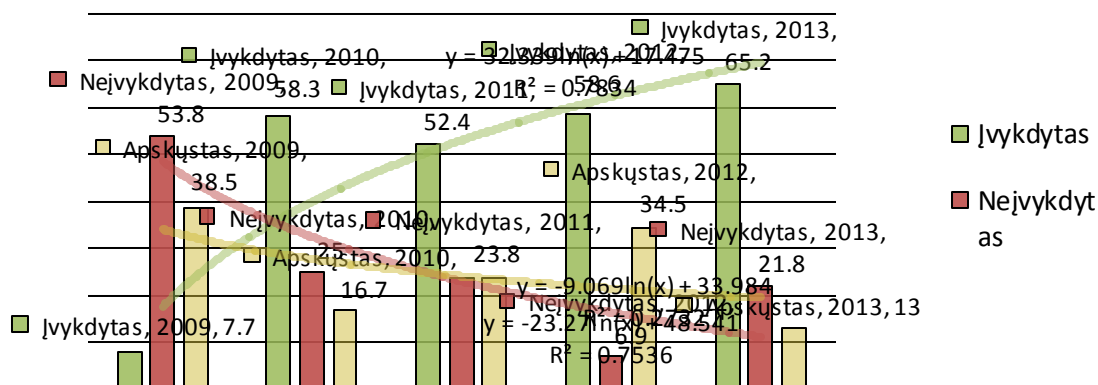
1 diagrama

Taikūs susitarimai (mediacija)

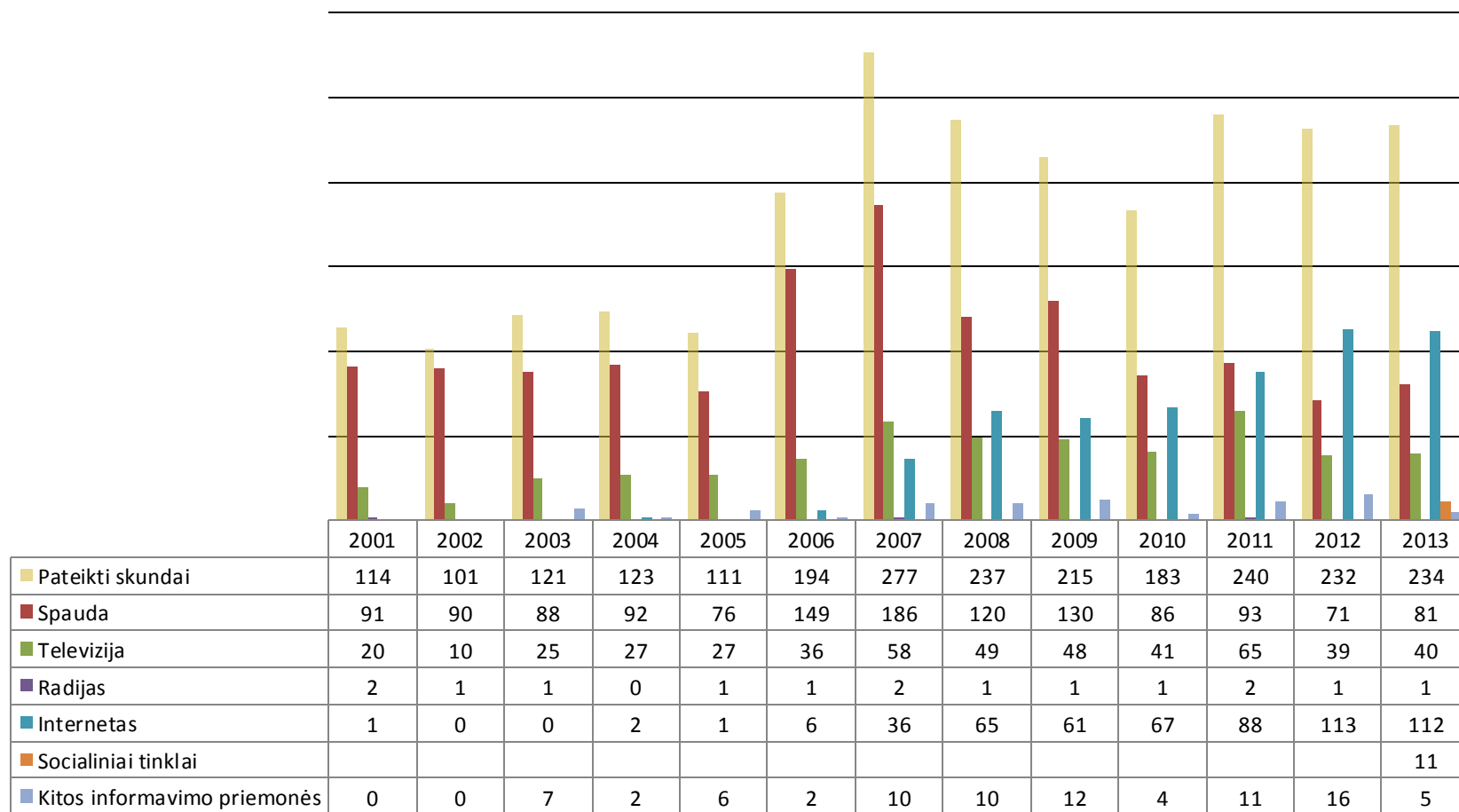


2 diagrama

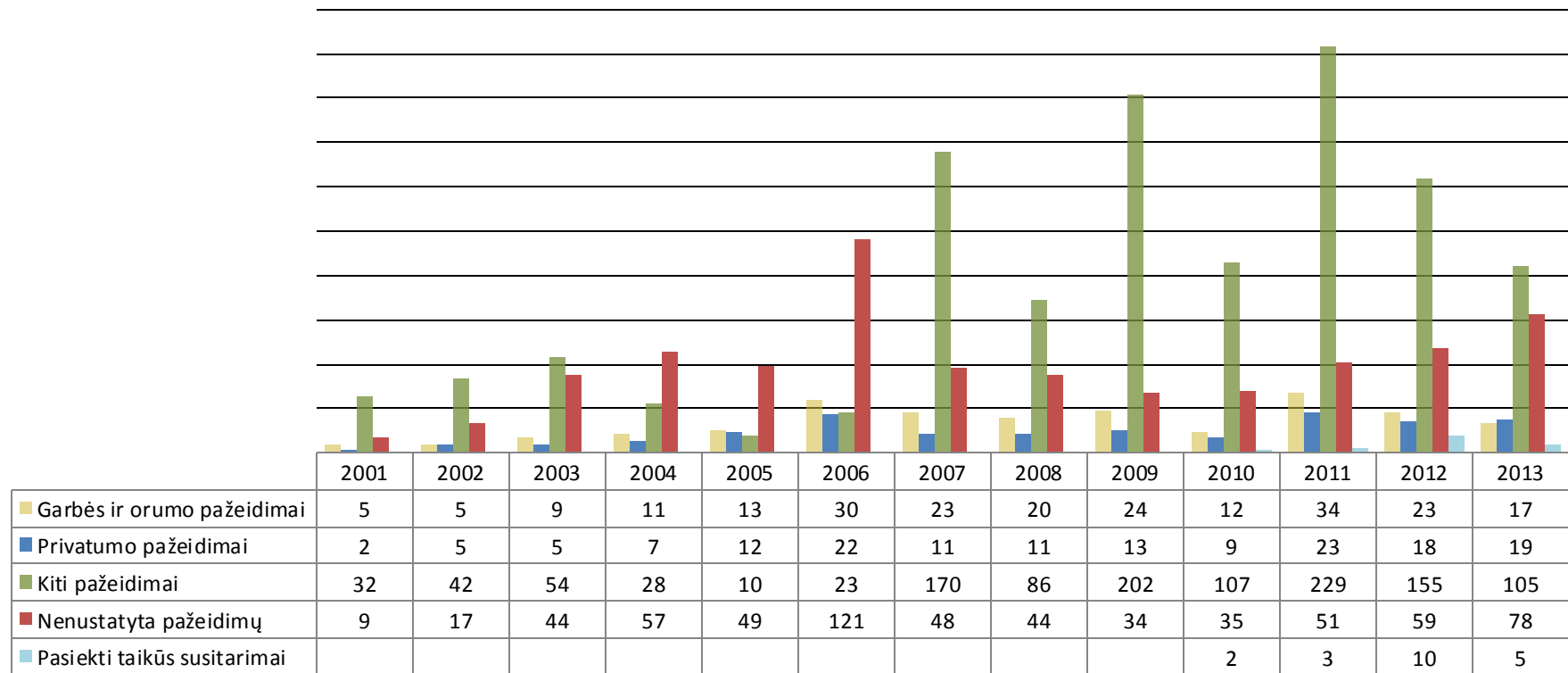
Sprendimų vykdymas (proc.)



Skundų charakteristika



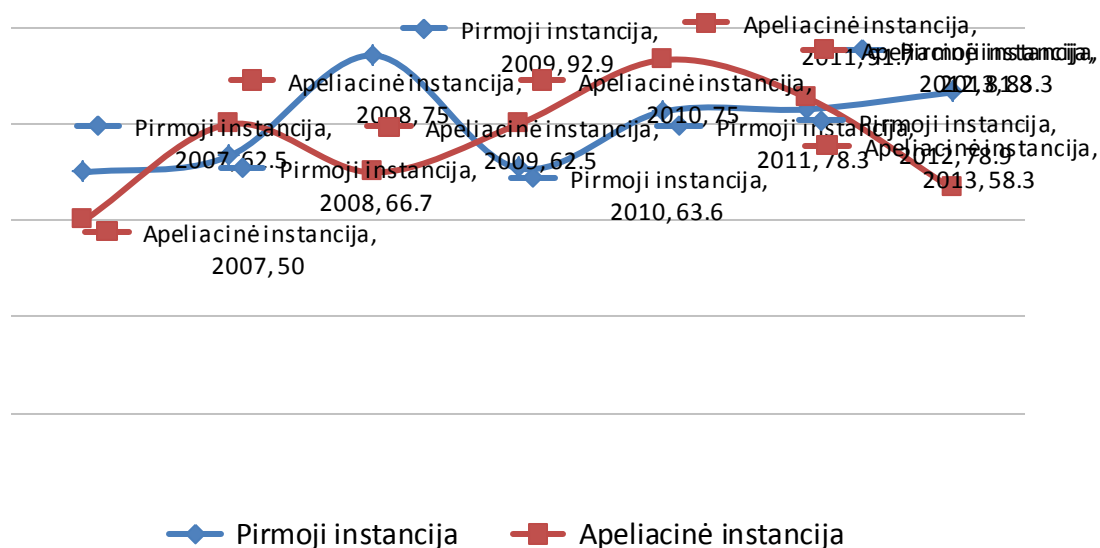
Pažeidimų charakteristika



2013 metais Vilniaus apygardos administraciniam teismui buvo apskųsta 18 žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimų (12 proc.). Tais pačiais metais apeliacinėje instancijoje dėl inspektoriaus sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo buvo išnagrinėta 12 bylų. Aptariamu laikotarpiu itin išsiskyrė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimai: pirmosios instancijos teismo sprendimai buvo 83,3 proc. palankūs inspektoriui, o apeliacinės – tik 58,3 proc. Toks didelis atotrūkis tarp šių dviejų instancijų praktikos vertinant inspektoriaus priimtus sprendimus buvo tik 2009 metais (žr. 5 diagramą).

5 diagrama

Sprendimų pagrįstumas administraciniame teisme



Labiausiai šį atotrūkį lėmė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-05-02 nutartimi pakeista praktika dėl termino, per kurį žurnalistų etikos inspektorius priimdamas sprendimą turi taikyti įspėjimą viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui). Vertėtų pažymėti, kad Visuomenės informavimo įstatyme toks terminas niekada nebuvo nustatytas, o teismas iki minėtos nutarties priėmimo nebuvo priėjęs išvados, jog tokio termino nebuvimas įstatyme yra teisės spraga.

Kalbamoje nutartyje, dėl kurios vėliau inicijuotas proceso atnaujinimas, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas buvo nutaręs, jog žurnalistų etikos inspektoriaus priimtas sprendimas neteisėtas todėl, kad poveikio priemonės (*ispėjimas* ir *ipareigojimas paneigti informaciją*) viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui) pritaikytos praėjus daugiau kaip 6 mėnesiams nuo informacijos paskelbimo. Pripažinęs, kad toks terminas nėra numatytas Visuomenės informavimo įstatyme, teismas tai įvertino kaip teisės spragą, o inspektoriaus skirtam įspėjimui pritaikęs teisės analogiją su Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 23 straipsnyje numatyta atitinkama administracinės nuobaudos rūšimi – įspėjimu, teismas nurodė, kad turi būti laikomasi ir ATPK 35 straipsnyje nustatytų terminų administracinei nuobaudai skirti¹⁶. Inspektorius su tokia „nauja“ praktika nesutiko, todėl pateikė prašymą šioje byloje atnaujinti procesą.

¹⁶ LVAT 2013 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-28/2013, VŠĮ „Šou centras“ v. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba.

Procesą atnaujinusi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija taip pat nesutiko su šio teismo 2013-05-02 nutartyje išdėstytu vertinimu, pažymėdama, jog žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimu viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui) skiriamas įspėjimas pagal teisinę prigimtį ir tikslą neturėtų būti prilyginamas administracinei nuobaudai, todėl jis nepriskirtinas prie ATPK 21 straipsnyje įtvirtintos administracinių nuobaudų sistemos ir negali būti tapatinamas su ATPK 23 straipsnyje įtvirtinta administracine nuobauda – įspėjimu. Iš naujo įvertinęs situaciją teismas pažymėjo, kad tiek inspektoriaus skiriamas įspėjimas, tiek reikalavimas paneigti paskelbtą tikrovės neatitinkančią bei asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją priskirti prie kitų poveikio priemonių, kuriomis nevykdoma nubaudo funkcija, grupės¹⁷.

Anot išplėstinės teisėjų kolegijos, termino inspektoriui priimti sprendimą ir taikyti poveikio priemones nebuvimas Visuomenės informavimo įstatyme yra teisės spraga, kuri privalo būti užpildyta taikant įstatymo analogiją. Tačiau, skirtingai nei ankstesnėje (2013-05-02) nutartyje, teisėjų kolegija padarė išvadą, jog konkrečiu atveju termino skaičiavimui taikoma ne ATPK 35 straipsnyje numatyta analogija ir šiame straipsnyje nustatytas 6 mėnesių terminas, bet analogija su kitais (kitų ūkio subjektų priežiūrą vykdančių institucijų specialiaisiais) įstatymais, pagal kuriuos šis terminas yra 2 metai.

Vis dėlto, išplėstinės teisėjų kolegijos nuomone, aplinkybės, jog 2013-05-02 nutartyje teismas (1) kitaip vertino inspektoriaus skiriamo įspėjimo teisinį pobūdį (kaip administracinę sankciją), (2) kitaip skaičiavo įspėjimo skyrimo senaties terminą (pagal analogiją taikydamas ATPK 35 straipsnio 1 dalį), dar nesudaro pagrindo naikinti šio teismo priimtą sprendimą. Atsižvelgdama į teisėtų lūkesčių, *res judicata*, protingumo principų svarbą, taip pat į proceso atnaujinimo instituto išimtinumą ir jo paskirtį, į tai, kad nutarties priėmimo metu yra suėjęs 2 metų senaties terminas inspektoriaus sprendimu skirtoms poveikio priemonėms taikyti, išplėstinė teisėjų kolegija nusprendė, jog nagrinėjamu atveju intervencija į užbaigtoje byloje įsiteisėjusį teismo sprendimą yra netikslinga ir negalima, kadangi ji paneigtų principines proceso atnaujinimo instituto nuostatas.

Dar viena žurnalistų etikos inspektoriaus veiklai reikšminga administracinė byla, kurioje ataskaitiniu laikotarpiu buvo atnaujintas procesas, susijusi su inspektoriaus teise nagrinėti juridinių asmenų skundus dėl dalykinės reputacijos pažeidimo. Abejonių dėl tokios inspektoriaus teisės kilo po to, kai į žurnalistų etikos inspektorių kreipėsi juridinis asmuo, siekdamas apginti savo dalykinę reputaciją, ir inspektorius viešosios informacijos skleidėjo atžvilgiu priėmė įpareigojantį sprendimą. Išnagrinėjęs kilusį ginčą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, jog inspektoriaus sprendimas neteisėtas todėl, kad jis buvo priimtas išnagrinėjus juridinio asmens skundą ir įspėjus viešosios informacijos skleidėją už Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalies pažeidimą¹⁸. Tokiu būdu teismas iš esmės konstatavo, kad juridiniai asmenys, gindami dalykinę reputaciją, negali kreiptis į žurnalistų etikos inspektorių. Dėl tokio abejotino sprendimo inspektorius pateikė prašymą atnaujinti procesą.

Atnaujintame procese išplėstinės teisėjų kolegijos išvada buvo kiek kitokia: inspektorius turi įgaliojimus ginti ne tik fizinių asmenų garbę ir orumą, tačiau ir juridinių asmenų dalykinę reputaciją. Išplėstinės teisėjų kolegijos nuomone, sistemškai aiškinant Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnį, nėra jokio pagrindo teigti, jog inspektorius, turėdamas paminėtus įgaliojimus dėl informacijos paneigimo, neturi teisės ginti juridinių asmenų dalykinę reputaciją, taikydamas Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 3 dalies 1 punkte nustatytą poveikio priemonę, t. y. įspėjimą už Visuomenės informavimo įstatymo ir kitų visuomenės informavimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus ir reikalavimą juos pašalinti. Išplėstinė teisėjų kolegija nusprendė, kad pagal

¹⁷ LVAT 2014 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-996/2014, *VšĮ „Šou centras“ v. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba*.

¹⁸ LVAT 2013 m. kovo 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-600/2013, *S. G. v. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba*.

inspektoriui suteiktų įgaliojimų visumą jis turi teisę priimti Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 3 dalies 1 punkte numatytą sprendimą ne tik bylose dėl fizinių asmenų garbės ir orumo gynimo, tačiau ir tais atvejais, kai pažeidžiant įstatymus yra kenkiama juridinių asmenų dalykinei reputacijai. Vien tai, kad Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalis yra skirta fizinio asmens garbei ir orumui ginti ir neapima juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo, teismo manymu, nereiškia, jog inspektorius, nustatęs su juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimu susijusį pažeidimą, neturi teisės imtis atitinkamų priemonių, t. y. priimti Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 3 dalyje nurodytą sprendimą. Teisėjų kolegijos nuomone, nors asmuo, paskelbęs tikrovės neatitinkančią informaciją, kenkiančią juridinio asmens dalykinei reputacijai, ir negali būti įspėtas už Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalies pažeidimą, tačiau tai neužkerta kelio žurnalistų etikos inspektoriui įspėti tokį asmenį už kitų Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų pažeidimus. Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį, jog vien netinkamas tam tikros teisei priešingos veikos kvalifikavimas inspektoriaus sprendime neturėtų nulemti teisės normas pažeidusio asmens atsakomybės išvengimo, todėl būtų nagrinėjantis teismas, nustatęs, jog asmens padaryta veika atitinka kito teisės pažeidimo, nei nurodyta inspektoriaus sprendime, sudėtį, gali savo iniciatyva, kartu užtikrindamas proceso dalyvių teises, perkvalifikuoti padarytą pažeidimą ir spręsti dėl paskirtos poveikio priemonės. Atnaujintą būtų nagrinėjanti teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors apeliacinės instancijos teismas teisingai išaiškino Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalies nuostatą ir tuo pagrindu konstatavo, kad dėl jos pažeidimo pareiškėjui negalėjo būti taikoma poveikio priemonė, tačiau nevertino galimybės pareiškėjo padarytą veiką perkvalifikuoti pagal Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalį ir tik po to spręsti, ar skundžiamas inspektoriaus sprendimas dėl pareiškėjo įspėjimo ir įpareigojimo pašalinti pažeidimą yra neteisėtas¹⁹.

Tačiau, kaip ir pirmiau aptartu atveju, išplėstinė teisėjų kolegija, atsižvelgdama į principines proceso atnaujinimo instituto nuostatas, nusprendė, jog intervencija į užbaigtoje byloje įsiteisėjusį teismo sprendimą yra netikslinga (negalima), todėl ankstesnis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimas liko nepakeistas.

Kita Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartimi siekta suvienodinti teismų praktiką dėl visuomenės informavimo priemonių įpareigojimo paneigti paskleistą tikrovės neatitinkančią, asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją. Šioje byloje ginčas kilo dėl Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatos, numatančios vieną iš sąlygų, kuomet viešosios informacijos rengėjui ir (ar) skleidėjui negali būti taikoma redakcinė atsakomybė: buvo sprendžiamas klausimas, ar įstatyme nustatyta atleidimo nuo atsakomybės (jei viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas nurodė informacijos šaltinį ir ji buvo anksčiau paskelbta per kitas visuomenės informavimo priemones, jeigu ši informacija nebuvo paneigta per ją paskelbusias visuomenės informavimo priemones) sąlyga atleidžia ir nuo tikrovės neatitinkančios informacijos, žeminančios asmens garbę ir orumą, paneigimo.

Išplėstinė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija pabrėžė, kad viešosios informacijos rengėjai ir (ar) skleidėjai turi bendrą pareigą visais atvejais užtikrinti skleidžiamos informacijos teisėtumą²⁰. Teismas padarė išvadą, kad viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) įpareigojimas paneigti paskleistą tikrovės neatitinkančią, asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją ne tik nelaikytinas redakcinės atsakomybės elementu, sukeliančiu visuomenės informavimo priemonei neigiamus padarinius, tačiau priešingai – pati visuomenės informavimo priemonė turėtų būti suinteresuota skelbti tik teisingą, tikslią, nešališką informaciją, kuri nepažeidžia trečiųjų asmenų teisių ir teisėtų interesų. Todėl, teismo manymu, toks Visuomenės informavimo

¹⁹ LVAT 2014 m. vasario 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-993/2014, S. G. v. *Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba*.

²⁰ LVAT 2013 m. kovo 18 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-707/2013, UAB „Respublikos“ leidiniai v. *Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba*.

įstatymo 54 straipsnio aiškinimas, jog jame nurodytas atleidimas nuo redakcinės atsakomybės apima ir atleidimą nuo pareigos paneigti paskleistą informaciją, neatitiktą tiek šio paneigimo esmės ir tikslų, tiek bendrųjų Visuomenės informavimo įstatyme numatytų visuomenės informavimo principų. Teismas taip pat pažymėjo, kad paneigimas nei Visuomenės informavimo įstatyme, nei Civiliniame kodekse nėra sietinas su visuomenės informavimo priemonės atsakomybės formomis ir laikytinas nukentėjusiojo asmens pažeistų teisių atstatymo priemone, kuri turi būti taikoma nepriklausomai nuo to, ar visuomenės informavimo priemonė tikrovės neatitinkančią informaciją paskleidė pati, ar rėmėsi kito šaltinio paskleista informacija. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad nors Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostata atleidžia viešosios informacijos rengėją ir (ar) skleidėją nuo atsakomybės atlyginti žalą, padarytą paskelbus tikrovės neatitinkančią asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją, bei nuo redakcinės atsakomybės taikymo, tačiau neatleidžia nuo pareigos paneigti informaciją net ir tuo atveju, kai pirminis informacijos šaltinis yra kita visuomenės informavimo priemonė.

Apibendrinant būtų galima pažymėti, kad tam tikrais atvejais nevienodas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo požiūris į inspektoriaus veiklą nulėmė atitinkamą šių bylų baigtį: teoriškai inspektoriaus sprendimai buvo arti tiesos, tačiau praktiškai – jie panaikinti. Žiūrint dar plačiau, inspektoriaus sprendimu dažnai ginamas žmogus, tad jei sprendimas panaikinamas, asmens interesai lieka neapginti. Be to, pirmiau aptartose atnaujinto proceso bylose²¹ iškelti klausimai svarbūs ne tik asmens teisių gynimo požiūriu – jie turėjo tiesioginę įtaką ir kitiems teisme nagrinėjamiems ginčams dėl inspektoriaus priimtų sprendimų. Šiuo atveju ne visos administracinės bylos buvo sustabdytos siekiant sulaukti atnaujinto proceso rezultatų. Todėl tokia bylų baigtis pirmiausia verčia suabejoti proceso atnaujinimo instituto praktine reikšme – jei teismo sprendimas priimtas klaidingų vertinimų pagrindu, kodėl jis paliekamas galioti, o „pralaimėjusi“ pusė turi prisiimti neigiamas to pasekmes? Čia pat peršasi ir atitinkama išvada, kad žodinio proceso panaikinimas apeliacinės instancijos teisme kartu panaikina galimybę ginčo šalims atkreipti teismo dėmesį į naujus (aktualius) teismų praktikos pasikeitimus, kuriuos teismas pats ne visada pastebi.

²¹ 2013 m. žurnalistų etikos inspektoriaus iniciatyva buvo prašoma atnaujinti procesą 3 administracinėse bylose, iš kurių procesas atnaujintas dėl 2 bylų, tačiau teismo sprendimai nepakeisti.

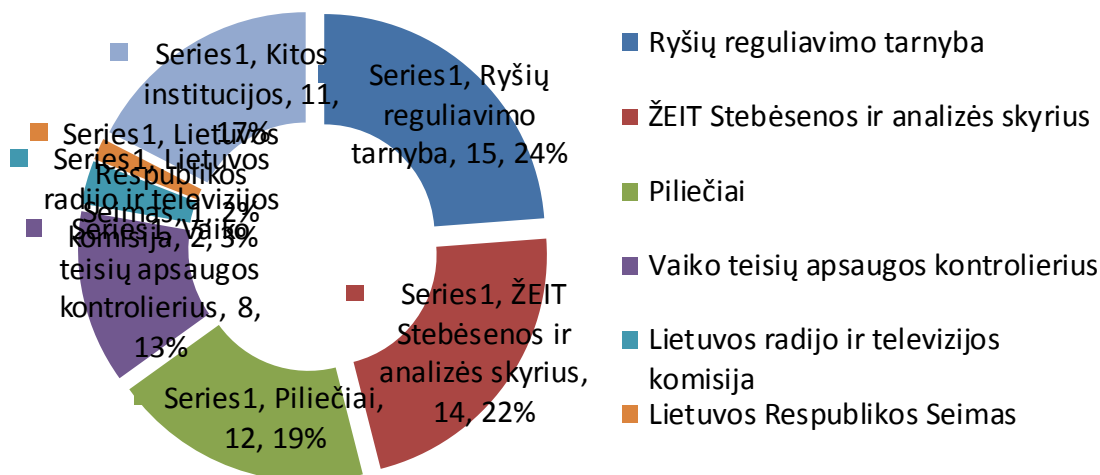
3. NEPILNAMEČIŲ APSAUGA: PAŽEIDIMAI IR JŲ STEBĖSENA

Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo (toliau – Įstatymas) pažeidimų stebėseną visuomenės informavimo priemonėse, išskyrus radijo ir televizijos programas, vykdo Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba. 2013 metais toliau mažėjo pastebėtų šio įstatymo pažeidimų, kuomet žalingos informacijos žiniasklaidoje užfiksuota 59 proc. mažiau nei 2012 metais: draudžiamos informacijos (t. y. informacijos, susijusios su nepilnamečių asmens duomenų skleidimu) – 80 proc. mažiau, ribojamos – 23 proc. (žr. 7 diagramą, 18 psl.).

Kitos už Įstatymo nuostatų įgyvendinimo priežiūrą pagal savo kompetenciją atsakingos institucijos²² gali kreiptis į inspektorių dėl viešosios informacijos priskyrimo neigiamą poveikį nepilnamečiams darančios informacijos kategorijai. Dėl viešosios informacijos poveikio nepilnamečiams įvertinimo 2013 metais dažniausiai kreipėsi Ryšių reguliavimo tarnyba – 15 atvejų²³, piliečiai – 12, vaiko teisių apsaugos kontrolierius – 8, Lietuvos radijo ir televizijos komisija – 2, Lietuvos Respublikos Seimas – 1, kitos institucijos – 11. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos Viešosios informacijos stebėsenos ir analizės skyrius 2013 metais aptiko 14 Įstatymo pažeidimų, kurie buvo perduoti ekspertiniam vertinimui (žr. 6 diagramą).

Svarbu akcentuoti, kad ekspertiniam viešosios informacijos vertinimui Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba taiko prioritetizavimo principą, į kurį atsižvelgiant ne visi pastebėti pažeidimai pateikiami ekspertų vertinimui. Šiam vertinimui paprastai neteikiami: 1) mažareikšmį poveikį turintys pažeidimai; 2) pažeidimai, kuriuos viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) nedelsdamas pašalina, reaguodamas į žurnalistų etikos inspektoriaus pranešimą; 3) pažeidimai, kai nėra galimybės identifikuoti juos padariusius asmenis.

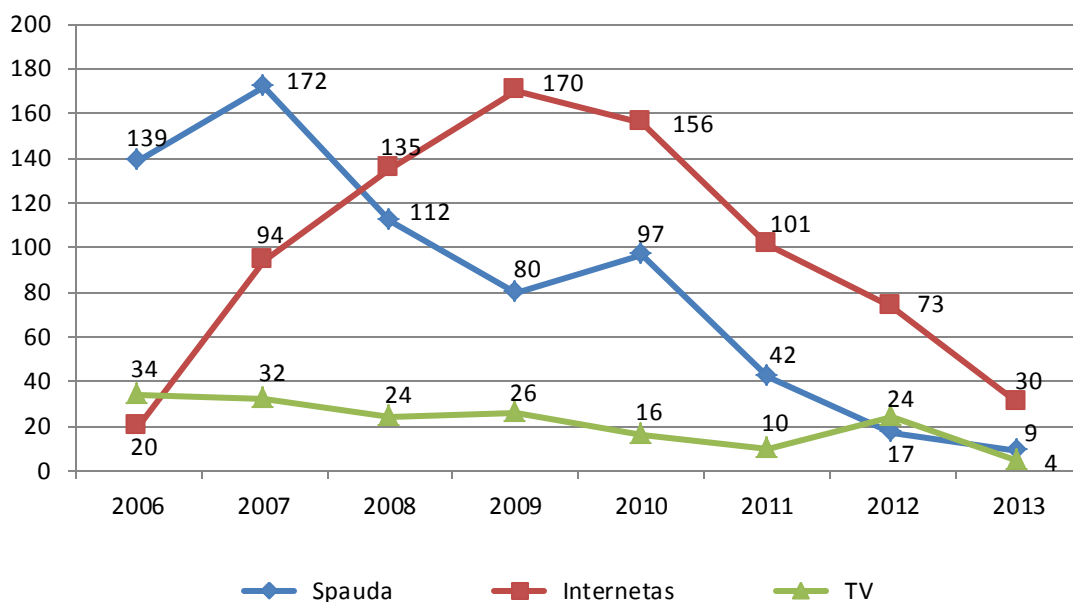
6 diagrama



²² Šios institucijos yra: (1) Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos taryba; (2) Lietuvos radijo ir televizijos komisija; (3) Kultūros ministerija; (4) Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija; (5) Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga; (6) savivaldybių vykdomosios institucijos; (7) Ryšių reguliavimo tarnyba; (8) Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos.

²³ Pagal bendradarbiavimo susitarimą vykdant „Saugesnio interneto“ projektą Ryšių reguliavimo tarnyba Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai perduoda „karštąją liniją“ gautus vartotojų pranešimus apie žalingą turinį internete (daugiau apie tai žr. www.draugiskasinternetas.lt).

Žalinga informacija pagal visuomenės informavimo sritį



2013 metais neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti informacija dažniausiai pastebėta interneto portaluose *balsas.lt* ir *lyrtas.lt*, taip pat laikraštyje „Akistata“. Už šiurkščiausius Įstatymo pažeidimus administracinė atsakomybė pritaikyta portalų *balsas.lt* valdančios bendrovės direktoriui ir laikraščio „Lietuvos rytas“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojui. Asmenims, atsakingiems už šių visuomenės informavimo priemonių turinį, surašyti administraciniai nurodymai ir skirtos baudos. Analizuojant ataskaitinio laikotarpio statistinius duomenis dažniausi pažeidimai buvo susiję su smurtinio, erotinio pobūdžio, baimę ir siaubą keliančios informacijos sklaida (žr. 1–2 lenteles, 21–22 psl.).

Svarbu pažymėti, kad ataskaitiniu laikotarpiu Įstatymo požiūriu buvo vertinama informacija apie elektronines cigaretes ir kitus naujus Lietuvos rinkoje pasirodžiusius produktus. Šiuo klausimu į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą kreipėsi Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. Prie žurnalistų etikos inspektoriaus veikianti ekspertų grupė, įvertinusi elektroninių cigarečių reklamą, pripažino ją darančią neigiamą poveikį nepilnamečiams – atitinkančia Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 7 punktą. Nustatyta, kad tokių produktų reklamai, siekiant nepilnamečių apsaugos tikslų, turi būti taikomi sklaidos apribojimai. Nagrinėjamu klausimu svarbu ir tai, kad patvirtintų tyrimų dėl šio produkto saugumo, jo poveikio žmogaus sveikatai nebuvo atlikta. Tik 2013 m. gruodžio 18 d. Nuolatinių atstovų komiteto (COREPER I) posėdyje Europos Sąjungos valstybės narės patvirtino galutinį Tabako produktų direktyvos tekstą, dėl kurio sutarimo ieškojo Tarybai pirmininkaujanti Lietuvos delegacija ir Europos Parlamentas. Prireikė nemažai pastangų, kol ES valstybės narės pritarė Lietuvos pateiktam kompromisui ir susitarė dėl visų aspektų, įskaitant ir elektroninių cigarečių reguliavimą²⁴. Nacionaliniu mastu ši direktyva dar nėra įgyvendinta. Todėl neištirtų naujų produktų pasirodymas rinkoje apsunkina ir juos pristatančios viešosios informacijos vertinimą Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo aspektu.

²⁴ Sveikatos apsaugos ministerijos Ryšių su visuomene skyriaus informacija. Žr. nuorodą: <http://www.sam.lt/go.php/lit/Placiau/4411>.

Atsižvelgdamas į tai žurnalistų etikos inspektorius rekomenduoja viešosios informacijos rengėjams (skleidėjams) prieš skleidžiant informaciją apie elektronines cigaretes, taip pat kitus naujus, neįvertintus produktus, atsakingai įvertinti šių produktų galimą poveikį nepilnamečiams, prireikus, kreiptis į kompetentingas institucijas.

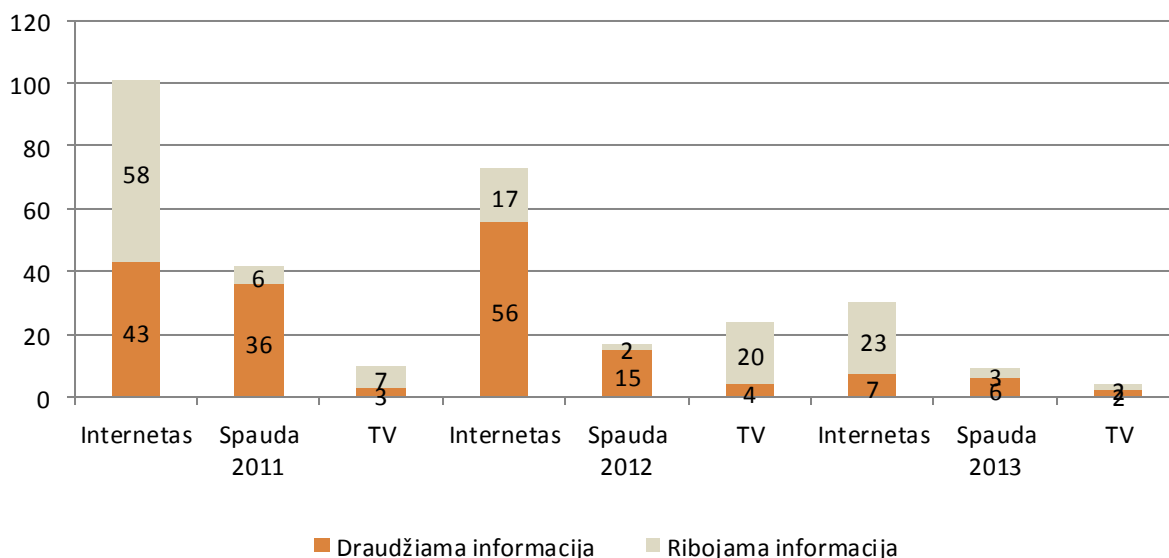
Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai tęsiant bendradarbiavimą su Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba, per 2013 metus buvo ištirta „karštąją liniją“ gauti 15 interneto vartotojų prašymų/pranešimų dėl informacijos internete, susijusios su rasinės, tautinės ar kitais pagrindais kurstoma nesantaika, pornografija, taip pat kitos neteisėto turinio informacijos skelbimo. Įvertinus pateiktus prašymus, dėl 6 iš jų nuspręsta kreiptis į Policijos departamentą dėl galimai nusikalstamų veikų ar administracinių teisės pažeidimų, 6 atvejais pritaikytos atitinkamos poveikio priemonės Įstatymo pažeidėjams, likusiais 3 atvejais nerasta pagrindo pradėti tyrimą.

Siekiant iš anksto įvertinti informaciją iki jos paskelbimo ataskaitiniu laikotarpiu viešosios informacijos rengėjams (skleidėjams) buvo pateikta 12 rekomendacijų dėl ketinamos skleisti informacijos: knygos („Ratas“), kino filmų („Dabar jau tikrai šikna. Tokios šiknos dar nesate matę niekad“, „Gili gerklė“, „Redirected/Už Lietuvą“) reklamų, įvairių produktų (elektroninių cigarečių, Shiao garinių akmenų) ar paslaugų (pirties paslaugų) reklamų, socialinių reklamų (video klipų), laidų „Kvieskite daktarą“. Viena vertus, džiugina tai, kad reklamos kūrėjams rūpi nepilnamečių apsaugos reikalavimai, tačiau nerimą kelia šioje informacijos kategorijoje dominuojantys smurto, erotikos / sekso elementai. Atsižvelgdamas į dominuojančią smurtinį / erotinį informacijos pobūdį, inspektorius parengė rekomendacinio pobūdžio gaires dėl informacijos, atitinkančios šiuos kriterijus, skleidimo. Beje, yra pasitaikę ir tokių atvejų, kai inspektoriaus pateiktų rekomendacijų viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) nesilaikė.

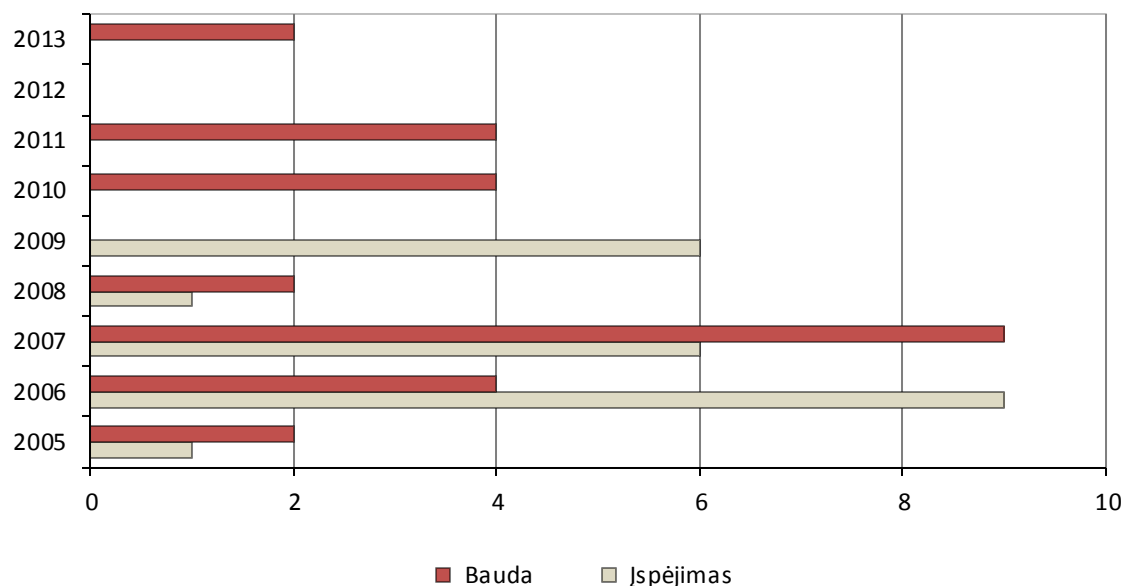
Nekyla abejonių, kad be institucinės reklamos kontrolės ir teisinių instrumentų, būtina vaikų nuo mažens šviesti mokant kritiškai vertinti, pasirinkti informaciją, ugdant atsparumą viešajai, o ypač užsakomajai informacijai. Šiuo tikslu Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos specialistai ataskaitiniu laikotarpiu dalyvavo Lietuvos mokytojams, švietimo įstaigų darbuotojams skirtame renginyje – „metodinėje dienoje“ – kuriame skaitė paskaitą apie informacinę (medijų) raštingumą tema „Viešosios erdvės tekstai pamokoje – pilietiškumo ugdymo galimybė.“ Gera terpė šiai veiklai – „Saugesnio interneto“ projektas, kuriame nuo 2005 metų dalyvauja ir Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba.

8 diagrama

Ribojama ir draudžiama informacija



Administracinių poveikio priemonių taikymas



Minėta, kad pažeidimai, kuriuos viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) nedelsdami pašalina, reaguodami į inspektoriaus pranešimą, neperduodami ekspertiniam vertinimui siekiant veiklos ekonomiško, išteklių taupymo. Galimybė pašalinti pažeidimą, žinoma kaip „pastebėjau–pašalinau“ (angl. *notice & take down*) procedūra, yra viena iš efektyvesnių priemonių, kovojant su neteisėta ir (ar) žalingo turinio informacija internete. Šią procedūrą Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba adaptavo ir nuo 2010 metų pradėjo taikyti savo veikloje. Tokiu būdu vyksta ir prevencinis / aiškinamasis darbas su viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais), kuris duoda neblogų rezultatų – už visuomenės informavimo priemonių turinį atsakingi asmenys pradėjo atidžiau rengti ir publikuoti informaciją, susijusią su nepilnamečių asmens duomenų skelbimu aprašant nusikaltimus, savižudybes, pateikiant pačių nepilnamečių nuomones ir vertinimus neigiamų socialinių reiškinių kontekste. 2013 metais dėl pastebėtos žalingos informacijos į interneto portalų redakcijas kreiptasi 40 kartų: 16 – dėl draudžiamos, 27 – dėl ribojamos informacijos (nuo 2010 metų kreiptasi 169 kartus).

Teisinių konsultacijų teikimas, nors neįtvirtintas kaip atskira inspektoriaus ar jo vadovaujamos tarnybos funkcija, tačiau sudaro svarbią inspektoriaus veiklos dalį. Dėl konsultacijų (visuomenės informavimo problemų, galimų žmogaus teisių pažeidimų) asmenys paprastai kreipiasi telefonu arba elektroniniu paštu. Kreipiasi tiek viešosios informacijos rengėjai, skleidėjai, žurnalistai, tiek asmenys, susidūrę su viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) veikla, tiek valstybės ir savivaldybių institucijos. Patirtis šioje srityje rodo, kad pateiktos konsultacijos padeda (1) išvengti galimų pažeidimų, (2) operatyviai išspręsti kilusį ginčą, (3) sužinoti visuomenės nuomonę jai svarbiais klausimais.

2013 metais suinteresuotiems asmenims žodžiu/telefonu ir raštu/elektroniniu paštu suteiktos 199 konsultacijos (45 proc. daugiau nei 2012 m.). Šioms konsultacijoms skirtas laikas – 57 val. (23 proc. daugiau nei 2012 m.).

Nuo 2014 m. sausio 1 d. atnaujinus Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos interneto svetainę ir įdiegus papildomus įrankius užduoti klausimą ir gauti atsakymą tapo dar paprasčiau. Nuo 2011 metų pradėtų teikti konsultacijų pagrindu yra rengiama ir 2014 metais numatyta publikuoti „dažniausiai užduodamų klausimų“ rubrika.

Kriterijų atitikimų skaičius	Kriterijus
0	4 straipsnio 2 dalies 2 punktas (kai skatinamas turto naikinimas ar gadinimas) 4 straipsnio 2 dalies 6 punktas (skatinanti lošti, raginanti, siūlanti dalyvauti azartiniuose lošimuose ir kituose žaidimuose, kuriuose sudaromas lengvo laimėjimo įspūdis) 4 straipsnio 2 dalies 9 punktas (kuria teigiamai vertinama nusikalstama veika ar idealizuojami nusikaltėliai) 4 straipsnio 2 dalies 10 punktas (susijusiu nusikalstamos veikos modeliavimu) 4 straipsnio 2 dalies 12 punktas (kuria iš žmogaus ar žmonių grupės tyčiojamas arba žmogus ar žmonių grupė niekinami dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, neįgalumo, seksualinės orientacijos, socialinės padėties, kalbos, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų ar kitais panašiais pagrindais) 4 straipsnio 2 dalies 13 punktas (kai demonstruojami inscenizuoti paranormalūs reiškiniai, sudarant šių reiškių tikrumo įspūdį) 4 straipsnio 2 dalies 15 punktas (kuria skatinami lytiniai santykiai) 4 straipsnio 2 dalies 18 punktas (kai patariama, kaip pasigaminti, įsigyti ar naudoti sprogmenis, narkotines ar psichotropines medžiagas, taip pat kitus gyvybei ar sveikatai pavojingus dalykus) 4 straipsnio 2 dalies 19 punktas (kuria skatinami blogi mitybos, higienos ir fizinio pasyvumo įpročiai) 4 straipsnio 2 dalies 20 punktas (kai demonstruojami masinės hipnozės seansai, kurių poveikio objektas yra visuomenės informavimo priemonės auditorija) 6 straipsnio 2 punktas (kai skelbiami save sužalojusio ar mėginusio tai padaryti, nusižudžiusio ar mėginusio nusižudyti nepilnamečio asmens duomenys, pagal kuriuos galima nustatyti jo asmens tapatybę) 6 straipsnio 4 punktas (kai piktnaudžiaujant nepilnamečių pasitikėjimu ir nepatyrimu, neigiamų socialinių reiškių kontekste pateikiamos nepilnamečių nuomonės ir vertinimai)
1	4 straipsnio 2 dalies 8 punktas (skatinanti savęs žalojimą ar savižudybę, detalizuojanti savižudybės priemones ir aplinkybes) 4 straipsnio 2 dalies 11 punktas (kuria skatinamas žmogaus orumą žeminantis elgesys) 4 straipsnio 2 dalies 14 punktas (kuria skatinama nepilnamečių seksualinė prievarta ir jų išnaudojimas, nepilnamečių lytiniai santykiai) 4 straipsnio 2 dalies 16 punktas (kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata)
2	4 straipsnio 2 dalies 17 punktas (kai vartojami nešvankūs posakiai, žodžiai ar nepadorūs gestai) 6 straipsnio 5 punktas (kai neigiamų socialinių reiškių kontekste pateikiamos nepilnamečių nuotraukos ar filmuota medžiaga apie juos, jei pagal tai galima nustatyti jo asmens tapatybę)
3	6 straipsnio 1 punktas (kai siejant su nusikalstama veika ar kitais teisės pažeidimais skelbiami nuo teisėsaugos institucijų ar teismo nesislapstančio įtariamojo padarius nusikalstamą veiką, kaltinamojo, nuteistojo ar nuo nusikalstamos veikos arba kitų teisės pažeidimų nukentėjusio nepilnamečio (aukos) asmens duomenys, pagal kuriuos galima nustatyti jo asmens)
4	4 straipsnio 2 dalies 3 punktas (kai stambiu planu rodomas mirusio, mirštančio arba žiauriai sužaloto žmogaus kūnas, išskyrus atvejus, kai toks rodymas reikalingas asmens tapatybei nustatyti) 4 straipsnio 2 dalies 7 punktas (kuria palankiai vertinama priklausomybė nuo narkotinių, toksinių, psichotropinių medžiagų, tabako ar alkoholio, taip pat nuo kitų medžiagų, kurios vartojamos arba gali būti vartojamos svaiginimosi tikslais, ir kuria skatinamas jų vartojimas, gamyba, platinimas ar įsigijimas)
5	4 straipsnio 2 dalies 4 punktas (erotinio pobūdžio)
7	4 straipsnio 2 dalies 1 punktas (smurtinio pobūdžio, skatinanti agresyvumą ir nepagarbą gyvybei)
8	4 straipsnio 2 dalies 5 punktas (sukelianti baimę ar siaubą)
9	6 straipsnio 3 punktas (kuria, pateikiant duomenis apie nepilnamečių, žeminamas jo orumas ir (ar) pažeidžiami jo interesai)

Visuomenės informavimo priemonė	Įstatymo 4 straipsnio pažeidimai (pagal atskirus punktus)																				Suma:	Įstatymo 6 straipsnio pažeidimai (pagal atskirus punktus)					Suma:	Iš viso:
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		1	2	3	4	5		
Pažeidimai televizijoje																												
LNK																					0			1		1	2	2
TV3				2																	2					0	2	
Iš viso:	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	1	2	4
Pažeidimai spaudoje																												
Akistata	1				1						1										3	1		1			2	5
Lietuvos rytas																					0			1			1	1
Naujos tėviškės žinios																					0			1			1	1
Respublika																					0	1		1			2	2
Iš viso:	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	2	0	4	0	0	6	9
Pažeidimai internete																												
balsas.lt	5		4	1	6												1				17						0	17
ekonomika.lt				1																	1						0	1
facebook.com																					0			1		1	2	2
fsecig.lt							1														1						0	1
img2.oplius.lt	1				1																2						0	2
youtube.com																1					1						0	1
lrytas.lt							1														1	1		2			3	4
republika.lt																					0	1		1			2	2
Iš viso:	6	0	4	2	7	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	23	2	0	4	0	1	7	30
Pažeidimai knygose																												
Knyga „Ratas“				1			1	1						1			1				5						0	5
Iš viso:	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	5
Pažeidimai kitoje viešojoje informacijoje																												
Reklama „Elektroninės cigaretės – Mesk Rūkyti“							1														1						0	1
Iš viso:	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Visi pažeidimai:	7	0	4	5	8	0	4	1	0	0	1	0	0	1	0	1	2	0	0	0	34	4	0	9	0	2	15	49

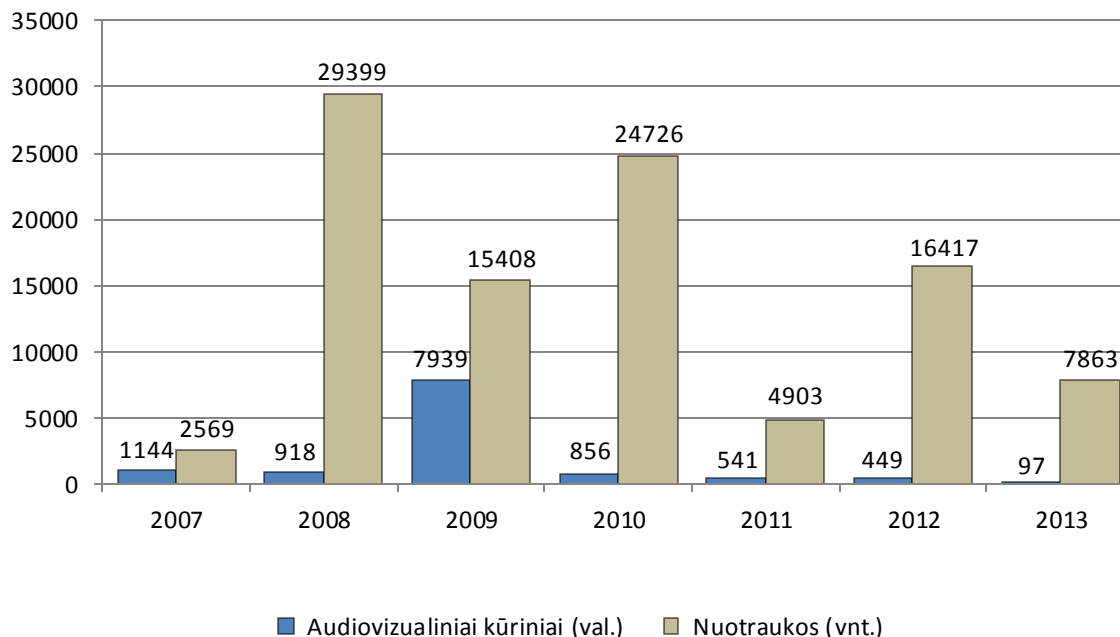
4. EKSPERTINIS VERTINIMAS IKITEISMINIUOSE TYRIMUOSE

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos ekspertai teikia išvadas dėl spaudos leidinių, audiovizualinių kūrinių, radijo ir televizijos programų ar laidų, interneto svetainių ar kitų visuomenės informavimo priemonių ir (ar) jų turinio priskyrimo erotinio, pornografinio ir smurtnio pobūdžio kategorijoms. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje atliktos ekspertizės ikiteisminiuose tyrimuose dėl pornografinės vaizdo ir garso produkcijos laikymo ir platinimo, vaikų seksualinio išnaudojimo yra baudžiamųjų bylų nagrinėjimo teismuose pagrindas.

2013 metais buvo atliktos 49 (2012 m. – 57) šios kategorijos informacijos ekspertizės; bendra tyrimui pateiktų objektų apimtis – 97 val. (2012 m. – 449) audiovizualinės medžiagos ir 7863 (2012 m. – 16417) nuotraukos. Lyginant su 2012 metais, ataskaitiniu laikotarpiu buvo prašoma įvertinti 80 proc. mažiau audiovizualinės medžiagos ir 52 proc. mažiau nuotraukų (žr. 10 diagramą).

10 diagrama

Pornografinio turinio informacijos tyrimų apimtys



Daugiausiai prašymų šiuose ikiteisminiuose tyrimuose pateikė Šiaulių apskrities vyriausiasis policijos komisariatas (VPK) – 13, Vilniaus ir Kauno apskričių VPK pateikė po 8 prašymus, Klaipėdos – 5, Panevėžio – 3, Alytaus ir Telšių – po 2, Tauragės Utenos ir Marijampolės po 1 prašymą; 3 prašymus pateikė Lietuvos kriminalinės policijos biuras ir 2 prašymus Lietuvos radijo ir televizijos komisija dėl „Viasat AS“ retransliuojamos programos „Private Spice“ ir įmonės „Wide Media LLC“ programos „SuperOne“ turinio priskyrimo erotinio ar pornografinio pobūdžio informacijos kategorijoms.

Iš 49 pateiktų prašymų pateikti specialistų išvadą 18 atvejų kreiptasi pradėjus ikiteisminį tyrimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 309 straipsnio 1 dalį (dėl disponavimo pornografinio turinio dalykais, kuriuose nėra vaizduojami vaikai arba asmenys pateikiami kaip vaikai); 14 atvejų – ikiteisminį tyrimą pradėjus pagal BK 309 straipsnio 2 dalį (dėl disponavimo pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas

kaip vaikas); 13 atvejų – tyrimus pradėjus dėl kelių nusikalstamų veikų: mažamečio asmens išžaginimo (BK 149 straipsnio 4 dalis), mažamečio asmens seksualinio prievartavimo (BK 150 straipsnio 4 dalis), lytinės aistros tenkinimo pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą (BK 150¹ straipsnis), privertimo lytiškai santykiuoti (BK 151 straipsnio 2 dalis), mažamečio asmens tvirkimo (BK 153 straipsnio 2 dalis), vaiko pirkimo arba pardavimo (BK 157 straipsnio 1 dalis), vaiko išnaudojimo pornografijai (BK 162 straipsnio 1 dalis). Iš visų pateiktų prašymų atlikti objektų tyrimą tik vienu atveju nebuvo nustatyta pornografinio pobūdžio informacijos.

Kita tyrimų sritis, kurioje Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba nuolat teikia ekspertų išvadas – ikiteisminiai tyrimai dėl nesantaikos kurstymo viešojoje informacijoje.

Daugiausia nesantaikos kurstymo, raginimo smurtauti bei tyčiojimosi atvejų 2013 metais nustatyta seksualinės orientacijos bei rasės, tautybės, kilmės ar kalbos atžvilgiu (žr. 4 lentelę, 25 psl.). Didžioji dalis nesantaiką, fizinį susidorojimą ar smurtą skatinančių komentarų buvo skelbiami populiariausiuose interneto portaluose *lrytas.lt* ir *delfi.lt*. Ataskaitiniu laikotarpiu dėl ekspertų (specialistų) išvadų pateikimo į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą kreipėsi didžiųjų Lietuvos miestų (apskričių) vyriausieji policijos komisariatai: Vilniaus ir Kauno apskričių – po 24 kartus, Šiaulių apskrities – 21, Panevėžio apskrities – 20, Telšių apskrities – 12. Per laikotarpį atliktos 123 ekspertizės, jose ištirta: 320 interneto komentarų, 15 straipsnių, 3 skrajutės, 3 piešiniai, 2 socialinio tinklo paskyros užrašai su nuotraukomis, 1 straipsnis, 1 vaizdo įrašas (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Tyrimų dėl nesantaikos kurstymo apimtys

Institucija	Pateikti prašymai	Išnagrinėti prašymai	Atsisakyta prašymų	Atliktų tyrimų apimtis	Neištirta per laikotarpį
Nuo 2013-01-01 iki 2013-12-31					
Vilniaus apsk. VPK	24	–	1	66 komentarai 3 skrajutės	–
Kauno apsk. VPK	24	–	–	52 komentarai 1 vaizdo įrašas (youtube.com) 2 užrašai su nuotr. (facebook)	–
Šiaulių apsk. VPK	21	–	–	36 komentarai 3 piešiniai	–
Panevėžio apsk. VPK	20	–	–	36 komentarai	–
Telšių apsk. VPK	12	–	–	62 komentarai	–
Klaipėdos apsk. VPK	7	–	–	8 komentarai	–
Utenos apsk. VPK	7	–	–	20 komentarų 1 straipsnis	–
Tauragės apsk. VPK	5	–	–	33 komentarai	–
Alytaus apsk. VPK	2	–	–	4 komentarai	–
Marijampolės apsk. VPK	2	–	–	3 komentarai	–
Iš viso prašymų:	124	123	1		–
Prašymų atlikti tyrimą apimtis		–	1	320 komentarų 3 skrajutės 3 piešiniai 2 užrašai su nuotraukomis 1 vaizdo įrašas 1 straipsnis	–

Nesantaikos kurstymo viešojoje informacijoje charakteristika

Gautų prašymų (pranešimų) charakteristika	2010	2011	2012	2013
Informacija apie gautus ir išnagrinėtus skundus (pareiškimus)				
Gauta skundų (pareiškimų)	9	7	7	11
<i>Iš jų gauta iš:</i>				
valstybės institucijų ir įstaigų	–	–	3	2
nevyriausybinių organizacijų	–	–	2	4
kitų asmenų	9	7	2	5
Įvertinta objektų	n. d.	6	11	15
Nustatyta nesantaikos kurstymo atvejų	–	–	–	1
Informacija apie gautus ir išnagrinėtus prašymus ikiteisminiuose tyrimuose				
Gauta prašymų	75	55	125	123
Atlikta ekspertizių	6	104	129	123
Įvertintų objektų ²⁵	60	739	375	329
<i>Iš jų nustatytas nesantaikos (neapykantos, diskriminacijos) kurstymas:</i>				
dėl rasės, tautybės, kilmės ar kalbos	7	11	32	16
dėl seksualinės orientacijos	11	121	16	50
dėl tikėjimo, įsitikinimų (pažiūrų) ar religijos	–	–	6	2
dėl socialinės padėties (užimamų pareigų)	–	–	3	3
dėl istorinių faktų (holokausto) neigimo	3	1	–	–
<i>Iš jų nustatytas tyčiojimas (niekinimas, įžeidimas):</i>				
dėl rasės, tautybės, kilmės ar kalbos	22	87	158	69
dėl seksualinės orientacijos	10	401	14	140
dėl tikėjimo, įsitikinimų (pažiūrų) ar religijos	–	11	21	2
dėl socialinės padėties (užimamų pareigų)	–	9	11	6
<i>Iš jų nustatytas kurstymas smurtauti (fiziškai susidoroti):</i>				
dėl rasės, tautybės, kilmės ar kalbos	14	29	58	38
dėl seksualinės orientacijos	4	220	16	50
dėl tikėjimo, įsitikinimų (pažiūrų) ar religijos	–	2	7	1
dėl socialinės padėties (užimamų pareigų)	–	5	2	2
<i>Iš jų:</i>				
žurnalistų kūrinuose (publikacijose, tinklaraščiuose, leidiniuose, TV laidose)	4	–	6	2

²⁵ Pastaba. Skaičius nurodo, kiek ištirta visų formų viešai paskelbtos informacijos.

III. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Pristatydamą Lietuvos Respublikos Seimui 2013 metų veiklos ataskaitą, žurnalistų etikos inspektorė teikia šias išvadas bei pasiūlymus:

1. 2013 metais nuosekliai buvo vykdoma Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos veikla ir įstaigos strateginiame veiklos plane numatyti prioritetai: reorganizuoti Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą į Žmogaus teisių apsaugos visuomenės informavimo priemonėse kontrolieriaus įstaigą, siekiant veiklos principų suderinimo su kitų Seimui atskaitingų pareigūnų (kontrolierių) ir jų vadovaujamų institucijų veiklos principais; parengti atskirą žurnalistų etikos inspektoriaus ir jo vadovaujamos tarnybos veiklą reglamentuojantį įstatymą, kuris užtikrintų ne tik jo veiklos nepriklausomumą, bet ir suteiktų daugiau galimybių ginti žmogaus teises skirtingose visuomenės informavimo srityse. 2013 metais šiomis kryptimis žengti pirmieji žingsniai: (1) parengtas įstatymo projektas, (2) parengtas Seimo nutarimo projektas dėl įstaigos perkėlimo į aukštesnę valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų grupę. Tačiau Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos veikla ir vykdoma misija netapo pagrindu perkelti ją į aukštesnę grupę. Motyvai išliko panašūs, kaip ir 2008 metais – išvados rengėjų teigimu, atsižvelgiant į tai, kad institucija dalyvauja formuojant valstybės politiką ir ją įgyvendina tik vienoje valdymo srityje – žmogaus teisių apsauga visuomenės informavimo priemonėse, įstaigos veiklos balas atitinka III grupę. Pagrindinė įstaigos veiklos sritis – skundų dėl pažeistų asmens teisių gynimo nagrinėjimas ir kitų pažeidimų tyrimas, Vyriausybės ir Seimo komitetų, išskyrus įstaigos veiklą kuriojančią Švietimo, mokslo ir kultūros komitetą, buvo ignoruota.

2. 2013 metais parengto ir suinteresuotų institucijų bei visuomenės pastaboms pateikto *Lietuvos Respublikos žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolieriaus įstatymo projekto* tikslas – ne tik pakeisti veiklos objekto ir realiųjų nebeatitinkančių žurnalistų etikos inspektoriaus pavadinimą į žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolieriaus akcentuojant žmogaus teisių apsaugą visuomenės informavimo priemonėse kaip strateginį šios įstaigos veiklos tikslą, bet ir išsamiau nustatyti šio pareigūno veiklos teisinius pagrindus, įgaliojimus (funkcijas) patikslinant skundų tyrimo ir sprendimų priėmimo procedūrą, įtvirtinant senaties terminą atliekamiems tyrimams, kaip vieną iš tyrimo nutraukimo pagrindų numatant taikos sutarties sudarymą tarp ginčo šalių ir kontrolieriaus, praplečiant jo įgaliojimus savo iniciatyva pradėti tyrimą, pakeičiant ir patikslinant kontrolieriaus skyrimo tvarką ir atleidimo iš pareigų pagrindus. Šį projektą kritiškai sutiko žurnalistų bendruomenė, esą juo žurnalistus siūloma laikyti apsimelavusiais, kol jie neįrodė priešingai.

3. Dar vieną Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos teisėkūros iniciatyvą perėmė Lietuvos Respublikos Seimo narys A. Anušauskas, kuris inspektoriaus pasiūlymo pagrindu 2013-10-29 Seime įregistravo Visuomenės informavimo įstatymo 24 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektą. Šio teisės akto projekto tikslas – pakeisti ir papildyti viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų nuosavybės santykių deklaravimo tvarką, t. y. nustatyti platesnį spektrą deklaruojamų duomenų ir tokiu būdu užtikrinti skaidresnę ūkio subjektų, veikiančių visuomenės informavimo srityje (viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų), veiklą. Inspektorius savo veikloje nuolat pabrėžia sąžiningo viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų nuosavybės santykių deklaravimo svarbą, kuris turi įtakos žiniasklaidos skaidrumui ir turinio objektyvumui.

4. Apžvelgiant 2013 metais Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje gautus skundus ir jų nagrinėjimo rezultatus galima daryti išvadą, kad pažeidimų, lyginant su 2012 metais, mažėjo. Nors beveik nekito garbės ir orumo, privatumo pažeidimų skaičius, reikšmingai – 32 proc. sumažėjo kitų

pažeidimų; be to, 25 proc. daugiau skundų pripažinti nepagrįstais. Dažniausi asmens teisės į privatų gyvenimą pažeidimai konstatuoti be asmens sutikimo skleidžiant informaciją apie asmens sveikatą, asmens vardą, pavardę, gyvenamosios vietos adresą, kitus asmens duomenis, skelbiant nuotraukas, fotografuojant (filmuojant) vaikus ir jų atvaizdus publikuojant be tėvų sutikimo. Privatumo pažeidimų nebuvo nustatyta nei vienu iš atvejų, kai į žurnalistų etikos inspektorius kreipėsi viešieji asmenys, teikdami skundus dėl savo ir jų šeimos narių asmens duomenų (vardų, pavardžių, informacijos apie jų ir jų šeimos turtą) paskelbimo interneto portale www.rekvizitai.lt.

5. Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 6 dalyje įstatymų leidėjas nustatęs draudimą valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms būti viešosios informacijos rengėjais. Nors išimtis numatyta tik mokslo ir mokymo įstaigoms, ja pasinaudojo Druskininkų savivaldybės institucijos ir įstaigos. Atlikęs nuodugnų tyrimą žurnalistų etikos inspektorius priėmė sprendimą, kad Druskininkų savivaldybės įstaigų leidžiamo leidinio „Mano Druskininkai“ leidyba yra neteisėta. Tyrimas pradėtas gavus kitų dviejų Druskininkuose leidžiamų laikraščių – „Druskonis“ ir „Druskininkų naujienos“ – atstovų skundus. Inspektorius 2013 m. pabaigoje priimtas sprendimas apskųstas teismui, leidinys „Mano Druskininkai“ leidžiamas toliau.

6. Lietuvos miestų ar rajonų savivaldybių administracijų ir žiniasklaidos atstovų santykius aštrino ne tik noras užimti viešąją erdvę ir palaužti nuolatinis valdžios kritikus, bet ir sunkios ekonominės sąlygos, didėjanti konkurencija. Todėl pakilusi įtampa regionuose tarp vietinės valdžios ir žiniasklaidos, kuri išprovokavo daugiau nei įprastai vietos valdžios atstovų skundų. Visuomenės informavimo įstatymo 29 straipsnio 2 dalies nuostatų požiūriu (jose nustatyta, jog valstybės ir savivaldybių institucijos kontroliuoja, kad būtų išsaugotas visuomenės informavimo pliuralizmas ir sąžininga konkurencija) rodo nereikalingą savivaldybės institucijų / pareigūnų jautrumą. Iš 12 žurnalistų etikos inspektoriumi pateiktų vietos valdžios atstovų skundų tik 3 buvo įvertinti kaip pagrįsti. Likusioji dalis – 75 proc. vietos valdžios atstovų pretenzijų regioninei žiniasklaidai atmestos kaip nepagrįstos. Didžiausia regioninės žiniasklaidos kritika teko jau minėtos Druskininkų savivaldybės ir Švenčionių rajono savivaldybės pareigūnams. Tačiau nei vienas iš šių savivaldybių atstovų pateiktų skundų (abi jų pateikė po 3) nepripažintas pagrįstu.

7. Prieš tai minėtu klausimu aktualus Seimo nario J. Razmos įregistruotas Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo siekiama pažaboti savivaldybių institucijų dalyvavimą visuomenės informavimo procesuose. Vis dėlto, inspektorius nuomone, savivaldybės institucijų ir įstaigų dalyvavimą visuomenės informavimo procesuose būtų galima spręsti ir kitaip – tikslinant ne subjektą (kas gali būti viešosios informacijos rengėjas ar skleidėjas), bet objektą (kokį leidinį subjektas gali leisti).

8. Visuomenės informavimo įstatymas šiuo metu nereglamentuoja taikaus ginčų sprendimo galimybės inspektoriumi nagrinėjant skundus dėl jo kompetencijai priskirtų klausimų. Matydamas mediacijos taikymo reikšmę, inspektorius parengtame Žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolieriaus įstatymo projekte pasiūlė nustatyti inspektoriumi papildomą teisę – siūlyti ginčo šalims sudaryti taikos sutartį. Kita vertus, Visuomenės informavimo įstatyme esančias nuostatas būtų galima papildyti nauja inspektorius teise – pasiūlyti ginčo šalims sudaryti taikos sutartį. Taikių susitarimų skaičius 2013 metais buvo 5, t. y. dukart mažiau nei 2012-aisiais.

9. 2013 metais toliau gerėjo inspektorius sprendimų įvykdymo rodiklis (65,2 proc.): viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) dažniau skelbė inspektorius sprendimais reikalaučius viešosios informacijos paneigimus, rezoliucines sprendimų dalis, šalino kitus nustatytus pažeidimus, taip pat rečiau inspektorius sprendimus skundė administraciniam teismui.

10. 2013 metais Vilniaus apygardos administraciniam teismui buvo apskūsta 18 žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimų (12 proc.). Tuo pačiu metu apeliacinėje instancijoje dėl inspektoriaus sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo buvo išnagrinėta 12 bylų. Aptariamu laikotarpiu itin išsiskyrė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimai: pirmosios instancijos teismo sprendimai buvo 83,3 proc. palankūs inspektoriui, o apeliacinės – tik 58,3 proc. Toks didelis atotrūkis tarp šių dviejų instancijų praktikos vertinant inspektoriaus priimtus sprendimus buvo tik 2009 metais.

11. Labiausiai šį atotrūkį lėmė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-05-02 nutartimi pakeista praktika dėl termino, per kurį žurnalistų etikos inspektorius priimdamas sprendimą turi taikyti įspėjimą viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui). Vertėtų pažymėti, kad Visuomenės informavimo įstatyme toks terminas niekada nebuvo nustatytas, o teismas iki minėtos nutarties priėmimo nebuvo priėjęs išvados, jog tokio termino nebuvimas įstatyme yra teisės spraga. Ir nors išplėstinė teisėjų kolegija (1) kitaip įvertino inspektoriaus skiriamo įspėjimo teisinį pobūdį (ne kaip administracinę sankciją), (2) kitaip skaičiavo įspėjimo skyrimo senaties terminą (pagal analogiją netaikydamas ATPK 35 straipsnio 1 dalies), tačiau nepanaikino šio teismo priimto sprendimo. Atsižvelgdama į teisėtų lūkesčių, *res judicata*, protingumo principų svarbą, taip pat į proceso atnaujinimo instituto išimtinumą ir jo paskirtį, išplėstinė teisėjų kolegija nusprendė, jog nagrinėjamu atveju intervencija į užbaigtoje byloje įsiteisėjusį teismo sprendimą yra netikslinga ir negalima, kadangi ji paneigtų principines proceso atnaujinimo instituto nuostatas.

12. Nevienodas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo požiūris į inspektoriaus veiklą nulėmė atitinkamą šių bylų baigtį: teoriškai inspektoriaus sprendimai buvo arti tiesos, tačiau praktiškai – jie panaikinti. Be to, apeliacinėje instancijoje ne visos administracinės bylos, kuriose buvo svarbus atnaujinto proceso rezultatas, buvo sustabdytos. Bylų baigtis atnaujintuose procesuose, kaip rodo inspektoriaus praktika teismuose, verčia suabejoti proceso atnaujinimo instituto praktine reikšme. Neaišku kaip gali būti paliekamas galioti teismo sprendimas, kuris priimtas klaidingų vertinimų pagrindu. Peršasi ir išvada, kad žodinio proceso panaikinimas apeliacinės instancijos teisme kartu panaikina galimybę ginčo šalims atkreipti teismo dėmesį į naujus (aktuales) teismų praktikos pasikeitimus, kuriuos teismas pats ne visada pastebi.

13. Siekiant vienodos fizinio asmens garbės ir orumo bei juridinio asmens dalytinės reputacijos gynimo, kai dėl to teikiamas skundas inspektoriui, reikalinga papildyti Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalį žodžiais: „<...>, taip pat informaciją pažeidžiančią, kenkiančią juridinio asmens dalykinei reputacijai. Draudžiama skleisti dezinformaciją apie juridinį asmenį“, o įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 1 punktą išdėstyti taip: „nagrinėja suinteresuotų fizinių asmenų skundus (pareiškimus) dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo bei juridinių asmenų skundus dėl pažeistos jų dalykinės reputacijos.“ Taip pat siūlytina išbraukti Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 21 dalį, kadangi ši sąvoka yra nebevertinama, o jos turinį apima šio straipsnio 20 dalis.

14. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba vykdo Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo (toliau – ir Įstatymas) pažeidimų stebėseną visuomenės informavimo priemonėse, išskyrus radijo ir televizijos programas. Šio įstatymo pažeidimų 2013 metais užfiksuota 59 proc. mažiau nei 2012 metais: draudžiamos informacijos – 80 proc. mažiau, ribojamos – 23 proc.

15. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos Viešosios informacijos stebėsenos ir analizės skyrius 2013 metais aptiko 14 Įstatymo pažeidimų, kurie buvo perduoti ekspertiniam vertinimui. Taikant pažeidimų prioritetizavimo principą ir „pastebėjau–pašalinau“ (angl. *notice & take down*) procedūrą, kaip vieną efektyvesnių priemonių, kovojant su neteisėta ir (ar) žalingo turinio

informacija internete, ekspertiniam vertinimui paprastai neteikiami: 1) mažareikšmį poveikį turintys pažeidimai; 2) pažeidimai, kuriuos viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) nedelsdamas pašalina, reaguodamas į žurnalistų etikos inspektoriaus pranešimą; 3) pažeidimai, kuriuos padariusių asmenų nėra galimybės identifikuoti. 2013 metais dėl pastebėtos žalingos informacijos į interneto portalų redakcijas kreiptasi 40 kartų: 16 – dėl draudžiamos, 27 – dėl ribojamos informacijos (nuo 2010 metų iš viso kreiptasi 169 kartus).

16. 2013 metais neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti informacija dažniausiai pastebėta interneto portaluose *balsas.lt* ir *lyttas.lt*, taip pat laikraštyje „Akistata“. Už grubiausias Įstatymo pažeidimus administracinė atsakomybė pritaikyta portalo *balsas.lt* valdančios bendrovės direktoriui ir laikraščio „Lietuvos rytas“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojui. Dažniausi pažeidimai buvo susiję su smurtinio, erotinio pobūdžio, baimę ir siaubą keliančios informacijos sklaida.

17. Ataskaitiniu laikotarpiu Įstatymo požiūriu buvo vertinama informacija apie elektronines cigaretes. Įvertinusi jų reklamą, prie inspektoriaus veikianti ekspertų grupė, pripažino ją darančia neigiamą poveikį nepilnamečiams, todėl jos sklaidai turi būti taikomi apribojimai. Atsižvelgdamas į tai, kad nacionaliniu mastu Tabako produktų direktyva nėra įgyvendinta, o neištirtų naujų produktų pasirodymas rinkoje apsunkina juos pristatančios viešosios informacijos vertinimą inspektorius rekomenduoja viešosios informacijos rengėjams (skleidėjams) prieš skleidžiant informaciją apie elektronines cigaretes, taip pat kitus naujus, neištirtus produktus, atsakingai įvertinti šių produktų galimą poveikį nepilnamečiams, prireikus, kreiptis į kompetentingas institucijas.

18. Be institucinės reklamos kontrolės ir teisinių instrumentų, būtina vaikus nuo mažens šviesti mokant kritiškai vertinti, atsirinkti informaciją, ugdant atsparumą viešajai, o ypač užsakomajai informacijai. Vykdydant Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos misiją, įstaigos specialistai 2013 metais dalyvavo Lietuvos mokytojams švietimo įstaigų darbuotojams skirtame renginyje – „metodinėje dienoje“ – kuriame skaitė paskaitą apie informacinę (medijų) raštingumą tema „Viešosios erdvės tekstai pamokoje – pilietiškumo ugdymo galimybė.“ Gera terpė visuomenės švietimui ir mokymui apie žiniasklaidą – „Saugesnio interneto“ projektas, kuriame Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba dalyvauja nuo 2005 metų.

19. Pagal Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos ir Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos bendradarbiavimo sutartį per 2013 metus buvo ištirta 15 „karštąją liniją“ gautų interneto vartotojų prašymų/pranešimų dėl informacijos internete, susijusios su rasinės, tautinės ar kitais pagrindais kurstomos nesantaikos, pornografija, taip pat kitos neteisėto turinio informacijos skelbimo. Įvertinus pateiktus prašymus, dėl 6 iš jų nuspręsta kreiptis į Policijos departamentą dėl galimai nusikalstamų veikų ar administracinių teisės pažeidimų, 6 atvejais pritaikytos atitinkamos poveikio priemonės Įstatymo pažeidėjams, likusiais 3 atvejais nerasta pagrindo pradėti tyrimą.

20. Teisinių konsultacijų teikimas neįtvirtintas kaip atskira inspektoriaus ar jo vadovaujamos tarnybos funkcija, tačiau sudaro svarbią dalį inspektoriaus veikloje. Dėl konsultacijų (visuomenės informavimo problemų, galimų žmogaus teisių pažeidimų), asmenys paprastai kreipiasi telefonu arba elektroniniu paštu. Kreipiasi tiek viešosios informacijos rengėjai, skleidėjai, žurnalistai, tiek asmenys, susidūrę su viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) veikla, tiek valstybės ir savivaldybių institucijos. Patirtis šioje srityje rodo, kad pateiktos konsultacijos padeda (1) išvengti galimų pažeidimų, (2) operatyviai išspręsti kilusį ginčą, (3) sužinoti visuomenės nuomonę jai svarbiais klausimais. 2013 metais suinteresuotiems asmenims suteiktos 199 konsultacijos (45 proc. daugiau nei 2012 m.). Šioms konsultacijoms skirtas laikas – 57 val. (23 proc. daugiau nei 2012 m.).

21. Nuo 2014 m. sausio 1 d. atnaujinus Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos interneto svetainę ir įdiegus papildomus įrankius užduoti klausimą ir gauti atsakymą tapo dar paprasčiau. Nuo 2011 metų pradėtų teikti konsultacijų pagrindu yra rengiama ir 2014 metais numatyta publikuoti „dažniausiai užduodamų klausimų“ rubrika.

22. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje atliktos ekspertizės ikiteisminiuose tyrimuose dėl pornografinės vaizdo ir garso produkcijos laikymo ir platinimo, vaikų seksualinio išnaudojimo yra baudžiamųjų bylų nagrinėjimo teismuose pagrindas. 2013 metais buvo atliktos 49 šios kategorijos informacijos ekspertizės; bendra tyrimui pateiktų objektų apimtis – 97 val. audiovizualinės medžiagos ir 7863 nuotraukos. Lyginant su 2012 metais, ataskaitiniu laikotarpiu buvo prašoma įvertinti 80 proc. mažiau audiovizualinės medžiagos ir 52 proc. mažiau nuotraukų. Iš 49 pateiktų prašymų pateikti specialistų išvadą 18 atvejų kreiptasi pradėjus ikiteisminį tyrimą dėl disponavimo pornografinio turinio dalykais, kuriuose nėra vaizduojami vaikai arba asmenys pateikiami kaip vaikai; 14 atvejų – dėl disponavimo pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas; 13 atvejų – dėl kelių nusikalstamų veikų. Iš visų pateiktų prašymų atlikti objektų tyrimą tik vienu atveju nebuvo nustatyta pornografinio pobūdžio informacijos.

23. Daugiausia nesantaikos kurstymo, raginimo smurtauti bei tyčiojimosi atvejų 2013 metais nustatyta seksualinės orientacijos bei rasės, tautybės, kilmės ar kalbos atžvilgiu. Didžioji dalis nesantaiką, fizinį susidorojimą ar smurtą skatinančių komentarų buvo skelbiami populiariausiuose interneto portaluose *lytas.lt* ir *delfi.lt*. Ataskaitiniu laikotarpiu atliktos 123 ekspertizės, jose ištirta: 320 interneto komentarų, 15 straipsnių, 3 skrajutės, 3 piešiniai, 2 socialinio tinklo paskyros užrašai su nuotraukomis, 1 straipsnis, 1 vaizdo įrašas.

IV. PRIEDAI

Projektas

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽMOGAUS TEISIŲ APSAUGOS ŽINIASKLAIDOJE KONTROLIERIAUS ĮSTATYMAS

I SKIRSNIS BENDROSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šis įstatymas nustato Lietuvos Respublikos žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolieriaus (toliau – Kontrolierius) veiklos teisinius pagrindus ir įgaliojimus, taip pat Lietuvos Respublikos žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolieriaus įstaigos (toliau – Kontrolieriaus įstaiga) statusą ir organizacinę struktūrą.

2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

1. **Skundas** – asmens rašytinis kreipimasis į Kontrolierių, kuriame nurodoma, kad dėl viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo veiklos yra pažeistos jo ar kito asmens teisės ar teisėti interesai, ir prašoma juos apginti.

Skundais nelaikomi asmenų rašytiniai ar žodiniai kreipimaisi, prašymai ir pranešimai, kuriuose ne skundžiami viešosios informacijos rengėjo (-ų) ir (ar) skleidėjo (-ų) veiksmai (neveikimas), visuomenės informavimo priemonėse paskelbta informacija, o prašoma paaiškinti, suteikti informaciją ar pageidaujamus dokumentus, pareikšti nuomonę ar pateikti išvadą dėl Visuomenės informavimo įstatymo, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo ir (ar) kitų visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių įstatymų ar teisės aktų nuostatų taikymo ar įgyvendinimo.

2. **Pareiškėjas** – skundą teikiantis fizinis asmuo ar fizinių asmenų grupė, juridinis asmuo, kitas subjektas, neturintis juridinio asmens teisių (komisija, visuotinis narių susirinkimas, nuolatinis pasitarimas).

3. **Taikos sutartis** – raštu sudarytas ir įformintas, pareiškėjo, viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) ir Kontrolieriaus bendru sutarimu pasiektas susitarimas dėl kilusio ginčo išsprendimo, neprieštaraujantis imperatyvioms įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatoms, viešajam interesui, nepažeidžiantis trečiųjų suinteresuotų asmenų teisių ar teisėtų interesų.

4. **Žiniasklaida** – viešosios informacijos rengėjai ir (ar) skleidėjai, taip pat jų veikla renkant, rengiant, skleidžiant ir teikiant informaciją ir visuomenės informavimo priemonės, kuriomis tokia informacija skleidžiama.

5. Kitos šiame įstatyme vartojamos sąvokos atitinka Visuomenės informavimo įstatyme ir Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatyme apibrėžtas sąvokas.

3 straipsnis. Kontrolieriaus misija ir strateginis veiklos tikslas

1. Kontrolieriaus misija – užtikrinti, kad žiniasklaidoje būtų gerbiamos žmogaus teisės ir laisvės, ugdyti visuomenės pilietiškumą, kritišką požiūrį į visuomenės informavimo procesus, kelti visuomenės teisinį sąmoningumą, žmogaus teisių suvokimą, puoselėti darnius viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų santykius su visuomene, skatinti viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų atsakomybę.

2. Kontrolieriaus strateginis veiklos tikslas – užtikrinti žmogaus teisių apsaugą ir gynybą žiniasklaidoje bei tinkamą saviraiškos laisvės įgyvendinimą.

4 straipsnis. Pagrindiniai Kontrolieriaus veiklos principai

Kontrolierius savo veikloje vadovaujasi šiais principais:

1) teisėtumo. Kontrolierius savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Europos Sąjungos teisės aktais, šiuo ir kitais įstatymais bei teisės aktais;

2) teisingumo ir nešališkumo. Kontrolierius savo veiklą vykdo objektyviai, siekia teisingai ir visiems vienodai užtikrinti asmenų teisių ir laisvių apsaugą visuomenės informavimo priemonėse;

3) atskaitingumo. Kontrolierius už savo ir Kontrolieriaus įstaigos veiklą yra atskaitingas Lietuvos Respublikos Seimui (toliau – Seimas);

4) veiklos laisvės, savarankiškumo ir nepriklausomumo. Kontrolierius savo veikloje yra nepriklausomas ir pagal savo kompetenciją veikia savarankiškai. Jam negali būti daromas joks politinis, ekonominis, psichologinis, socialinis spaudimas ar kitoks neteisėtas poveikis, kuris galėtų turėti įtakos jo sprendimams;

5) proporcingumo. Kontrolierius siekia išlaikyti pusiausvyrą tarp ginamų asmenų teisių ir saviraiškos laisvės. Šis principas reiškia, kad Kontrolieriaus veiksmai privalo būti proporcingi ir tinkami siekiamam tikslui įgyvendinti;

6) viešumo. Kontrolierius visuomenei viešai teikia informaciją apie asmens teisių ir laisvių žiniasklaidoje padėtį Lietuvos Respublikoje, apie žiniasklaidoje nustatytus pažeidimus, taip pat kitą informaciją, susijusią su jo atliekama veikla.

II SKIRSNIS KONTROLIERIUS

5 straipsnis. Kontrolierius

Kontrolierius – Seimo skiriamas valstybės pareigūnas, kuris prižiūri, kaip įgyvendinamos Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo bei su jais susijusių kitų teisės aktų nuostatos, dalyvauja formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką, susijusią su žmogaus teisių apsauga žiniasklaidoje, tiria pareiškėjų skundus dėl asmens teisių pažeidimo visuomenės informavimo priemonėse ir siekia gerinti asmens, visuomenės, valstybės ir žiniasklaidos interesų apsaugą.

6 straipsnis. Kontrolieriui keliami reikalavimai

Kontrolieriumi skiriamas nepriekaištingos reputacijos Lietuvos Respublikos pilietis, turintis universitetinį teisės bakalauro ir teisės magistro arba vienpakopį teisinį išsilavinimą ir ne mažesnę kaip dešimties metų teisinio ar teisinio pedagoginio darbo stažą, taip pat šioms pareigoms atlikti būtiną kompetenciją.

7 straipsnis. Kontrolieriaus skyrimas

1. Kontrolierių skiria Seimas penkerių metų kadencijai Seimo pirmininko teikimu.

2. Tas pats asmuo Kontrolieriumi negali būti skiriamas daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės.

8 straipsnis. Kontrolieriaus priesaika

1. Asmuo, paskirtas Kontrolieriumi, prieš pradėdamas eiti pareigas, prisiekia Lietuvos valstybei. Prisiekiantis asmuo turi teisę pasirinkti vieną iš šių priesaikos tekstų:

1) „Aš, Žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolierius (-ė) (vardas, pavardė), prisiekiu būti ištikimas (-a) Lietuvos valstybei, vykdyti jos Konstituciją ir įstatymus, savo pareigas atlikti garbingai, ginti žmogaus teises, laisves ir teisėtus interesus, visada būti nešališkas (-a), saugoti man patikėtas paslaptis.

Tepadedą man Dievas.“;

2) „Aš, Žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolierius (vardas, pavardė), prisiekiu būti ištikimas (-a) Lietuvos valstybei, vykdyti jos Konstituciją ir įstatymus, savo pareigas atlikti garbingai, ginti žmogaus teises, laisves ir teisėtus interesus, visada būti nešališkas (-a), saugoti man patikėtas paslaptis.“

2. Kontrolierius prisiekia Seime. Priesaiką priima Seimo Pirmininkas arba Seimo pirmininko pavaduotojas. Kontrolierius pasirašo priesaikos tekstą. Priesaikos tekstas saugomas Seime.

9 straipsnis. Kontrolieriaus įgaliojimų pasibaigimas

1. Kontrolieriaus įgaliojimai nutrūksta, kai:

1) pasibaigia įgaliojimų laikas ir jis neskiriamas kitai kadencijai;
2) jis atsistatydina rašytiniu pareiškimu;
3) jis nedirba dėl laikinojo nedarbingumo ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jei įstatymų nenustatyta, kad dėl tam tikros ligos pareigos paliekamos ilgesnį laiką, arba kai Kontrolierius pagal kompetentingos institucijos išvadą negali eiti šių pareigų;

4) teismas pripažįsta jį neveiksniu, nežinia kur esančiu;

5) jis miršta;

6) jam įsiteisėja apkaltinamasis teismo nuosprendis;

7) daugiau kaip pusė visų Seimo narių pareiškia nepasitikėjimą juo;

8) jis praranda Lietuvos Respublikos pilietybę.

2. Sprendimą dėl Kontrolieriaus įgaliojimų nutraukimo priima Seimas.

3. Šio straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nustatytais atvejais Kontrolierius eina pareigas tol, kol į jo vietą paskiriamas naujas Kontrolierius.

4. Šio straipsnio 1 dalies 3-8 punktuose nustatytais atvejais Kontrolierius pavaduojamas šio įstatymo 38 straipsnyje nustatyta tvarka tol, kol į jo vietą paskiriamas naujas Kontrolierius.

5. Šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytu atveju klausimą dėl Kontrolieriaus įgaliojimų nutraukimo Seimas sprendžia tik tada, kai yra sveikatos apsaugos ministro sudarytos gydytojų komisijos išvada.

10 straipsnis. Su Kontrolieriaus pareigomis nesuderinama veikla

1. Kontrolieriaus pareigos nesuderinamos su jokiais kitomis renkamomis ar skiriamomis pareigomis valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose, taip pat su darbu kituose juridiniuose asmenyse.

2. Kontrolierius kadencijos laikotarpiu negali dalyvauti politinių partijų veikloje, taip pat jis ir jo šeimos nariai negali būti viešosios informacijos rengėjo ar skleidėjo dalyviais.

3. Kontrolierius negali gauti kito darbo užmokesčio, išskyrus jam nustatytą pagal einamas pareigas atlyginimą už mokslinį ir pedagoginį darbą aukštosiose mokyklose ar valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo įstaigose, už neformalųjį suaugusiųjų švietimą ir autorinį atlyginimą už kūrybinį darbą.

11 straipsnis. Kontrolieriaus veiklos ataskaita

Kontrolierius kartą per metus atsiskaito Seimui už savo ir Kontrolieriaus įstaigos veiklą ir iki kiekvienų metų kovo 15 dienos pateikia praėjusių kalendorinių metų veiklos ataskaitą, kuri viešai skelbiama Kontrolieriaus įstaigos interneto svetainėje.

III SKIRSNIS

KONROLIERIAUS FUNKCIJOS, TEISĖS, PAREIGOS IR SOCIALINĖS GARANTIJOS

12 straipsnis. Kontrolieriaus funkcijos

Kontrolierius atlieka Visuomenės informavimo įstatymo, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo, kitų visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių įstatymų ir teisės aktų nuostatų įgyvendinimo priežiūrą ir:

1) tiria suinteresuotų asmenų skundus dėl jų garbės ir orumo (gero vardo) ar dalykinės reputacijos pažeidimo visuomenės informavimo priemonėse;

2) tiria suinteresuotų asmenų skundus dėl jų teisės į privataus gyvenimo apsaugą pažeidimo visuomenės informavimo priemonėse;

3) tiria suinteresuotų asmenų skundus dėl jų asmens duomenų paskleidimo visuomenės informavimo priemonėse;

4) tiria asmenų skundus dėl Visuomenės informavimo įstatymo, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo, kitų visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių įstatymų ir teisės aktų bei juose nustatytų visuomenės informavimo principų pažeidimų, padarytų viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų veiksmais ar neveikimu;

5) atlieka Kontrolieriaus priimtų sprendimų vykdymo kontrolę ir vertina, ar šie sprendimai įvykdyti tinkamai;

6) Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse nustatytais atvejais tiria pažeidimus, dėl kurių jis yra įgaliotas surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus;

7) viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų bei kitų asmenų prašymu teikia rekomendacijas dėl ketinamos rengti ir (ar) skleisti informacijos atitikties visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių teisės aktų reikalavimams;

8) pagal kompetenciją viešosios informacijos rengėjams ir (ar) skleidėjams bei kitiems asmenims teikia konsultacijas, taip pat rengia metodines rekomendacijas dėl žmogaus teisių apsaugos visuomenės informavimo priemonėse ir jas viešai skelbia Kontrolieriaus įstaigos interneto svetainėje;

9) vadovaudamasis ekspertų (specialistų) išvadomis, nustato, ar viešojoji informacija daro neigiamą poveikį nepilnamečiams, ją indeksuoja pagal amžiaus cenzą;

10) vadovaudamasis ekspertų (specialistų) išvadomis, viešąją informaciją priskiria pornografinio pobūdžio informacijos kategorijai;

11) vadovaudamasis ekspertų (specialistų) išvadomis, nustato, ar viešojoji informacija skatina nesantaiką dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, taip pat ar tokia informacija išvardintais pagrindais yra tyčiojama, niekinama, kurstoma diskriminuoti, smurtauti ar fiziškai susidoroti;

12) atlieka visuomenės informavimo priemonėse paskelbtos viešosios informacijos, išskyrus radijo ir televizijos programų, stebėseną ir analizę;

13) savo iniciatyva atlieka tyrimus dėl visuomenės informavimo srityje padarytų pažeidimų;

14) siekdamas užtikrinti žmogaus teisių apsaugą visuomenės informavimo priemonėse, vykdo prevencinę ir švietėjišką veiklą;

15) dalyvauja formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką žmogaus teisių apsaugos visuomenės informavimo srityje;

16) kas dveji metai rengia ir kartu su veiklos ataskaita skelbia analitinę apžvalgą – žmogaus teisių apsaugos ir saviraiškos laisvės įgyvendinimo visuomenės informavimo srityje gaires;

17) atlieka kitas šiame ir kituose įstatymuose bei teisės aktuose nustatytas funkcijas.

13 straipsnis. Kontrolieriaus teisės

Kontrolierius turi teisę:

- 1) savo iniciatyva pradėti tyrimą;
- 2) sujungti arba išskirti atliekamus tyrimus;
- 3) perduoti surinktą tyrimo medžiagą ištirti kitoms kompetentingoms valstybės institucijoms ar įstaigoms;
- 4) pasiūlyti ginčo šalims sudaryti taikos sutartį;
- 5) reikalauti, kad viešosios informacijos rengėjai, skleidėjai ir už turinį atsakingi asmenys, dėl kurių veiksmų pradėtas tyrimas, pateiktų paaiškinimus raštu;
- 6) nemokamai gauti iš viešosios informacijos rengėjų, skleidėjų ir už turinį atsakingų asmenų informaciją, iš informacinės visuomenės paslaugų teikėjų, kitų fizinių ar juridinių asmenų įskaitant jų valdomose visuomenės informavimo priemonėse paskelbtą informaciją (transliuotų programų vaizdo ir garso įrašus, leidinių egzempliorius, jų kopijas), būtiną savo funkcijoms atlikti;
- 7) nemokamai gauti iš valstybės institucijų ar įstaigų, savivaldybės institucijų ar įstaigų, pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ar savivaldybės įmonių, viešųjų įstaigų, kurios savininkė ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, informaciją, dokumentus ir kitą medžiagą, būtiną savo funkcijoms atlikti;
- 8) tokia apimtimi, kiek reikia Kontrolieriaus funkcijoms atlikti, susipažinti su valstybės, tarnybos, komercinės, banko ar kitą įstatymų saugomą paslaptį sudarančiais dokumentais, taip pat dokumentais, kuriuose yra informacijos apie įstatymų saugomus asmens duomenis, ir gauti jų kopijas;
- 9) tokia apimtimi, kiek reikia Kontrolieriaus funkcijoms atlikti, susipažinti su teisme nagrinėjamomis ir išnagrinėtomis bylomis ir gauti bylos medžiagos kopijas, nuorašus ir išrašus bei teismo posėdžio garso įrašų skaitmenines kopijas;
- 10) nepažeisdamas asmenų teisių ir teisėtų interesų, įstatymų nustatyta tvarka filmuoti, fotografuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus, naudoti kitas technines priemones tyrimų metu;
- 11) siūlyti prokurorui įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo;
- 12) siekdamas užkirsti kelią pažeidimams, teikti siūlymus ar pastabas viešosios informacijos rengėjams, skleidėjams, už turinį atsakingiems asmenims dėl žmogaus teisių apsaugos visuomenės informavimo priemonėse gerinimo, prašyti šalinti pastebėtus pažeidimus;
- 13) dalyvauti Seimo, Vyriausybės, kitų valstybės įstaigų organizuojamuose posėdžiuose, pasitarimuose, jų sudarytų komisijų ir darbo grupių veikloje, taip pat viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų veiklos reglamentavimo ir savitvarkos institucijų posėdžiuose, kai svarstomi klausimai, susiję su Kontrolieriaus vykdomos veiklos sritimi arba jo atliekamu tyrimu, pareikšti juose savo nuomonę;
- 14) teikti Seimui ir kitoms valstybės institucijoms siūlymus dėl visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių įstatymų bei kitų teisės aktų tobulinimo ir įgyvendinimo;
- 15) sudaryti darbo grupes, komisijas teisės aktams ir (ar) pasiūlymams rengti, renginiams organizuoti ir kitiems klausimams nagrinėti;
- 16) pasitelkti ekspertų (specialistų) grupes (ekspertus, specialistus) šiame ir kituose įstatymuose nustatytoms funkcijoms atlikti, nustatyti jų darbo reglamentą ir apmokėjimo tvarką;
- 17) reikalauti išieškoti ekspertams (specialistams) apmokėti skirtas lėšas kaip proceso išlaidas;

18) bendradarbiauti su kitomis Lietuvos Respublikos, Europos Sąjungos, tarptautinėmis institucijomis ir organizacijomis teisės aktų ir bendradarbiavimo susitarimų nustatyta tvarka, jose atstovauti Lietuvos Respublikai.

14 straipsnis. Kontrolieriaus pareiga užtikrinti įstatymų saugomas paslaptis

1. Kontrolierius privalo Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka užtikrinti valstybės, tarnybos, komercinių, banko ar informacijos šaltinio paslapčių ir įstatymų saugomų asmens duomenų, kuriuos sužinojo eidamas pareigas, teisinę apsaugą ir konfidencialumą.

2. Kontrolierius turi užtikrinti, kad šiame straipsnyje nustatytų pareigų laikytųsi ir jo vadovaujamos įstaigos darbuotojai.

15 straipsnis. Kontrolieriaus darbo apmokėjimas ir socialinės garantijos

1. Kontrolieriaus darbo užmokesčio dydį ir apmokėjimo sąlygas nustato Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas.

2. Kontrolieriui kasmet suteikiamos 28 kalendorinių dienų atostogos. Kontrolieriui, turinčiam didesnę kaip 5 metų tarnybos Lietuvos valstybei stažą, už kiekvienų paskesnių 3 metų tarnybos stažą suteikiamos 3 kalendorinės dienos kasmetinių papildomų atostogų, tačiau bendra kasmetinių atostogų trukmė negali būti ilgesnė kaip 42 kalendorinės dienos.

3. Kontrolieriui, kurio materialinė būklė sunki dėl jo ligos, taip pat dėl šeimos narių ligos ar mirties, stichinės nelaimės ar turto netekimo, gali būti skiriama iki 5 MMA dydžio pašalpa.

4. Pasibaigus Kontrolieriaus įgaliojimų laikui, kai jis neskiriamas kitai kadencijai, jam išmokama 2 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitinė išmoka.

5. Kontrolieriui, atleidžiamam iš pareigų, kai jis negali eiti pareigų dėl sveikatos būklės, išmokama 3 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitinė išmoka.

6. Kontrolieriui mirus, jo šeimai išmokama 3 mėnesių vidutinio darbo užmokesčio dydžio išmoka.

7. Atleidus Kontrolierių šio įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 2, 4, 6, 7 ir 8 punktuose nustatytais atvejais, išeitinė išmoka Kontrolieriui nemokama.

8. Šiame straipsnyje nustatytos pašalpos ir išmokos mokamos iš Kontrolieriaus įstaigai skirtų valstybės biudžeto lėšų.

IV SKIRSNIS SKUNDŲ TYRIMAS IR SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS

16 straipsnis. Skundų pateikimas

1. Kiekvienas asmuo turi teisę pateikti Kontrolieriui skundą (pareiškimą) dėl Visuomenės informavimo įstatymo, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo, kitų visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių įstatymų ir teisės aktų pažeidimų.

2. Šio įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 1–3 punktuose nustatytais atvejais Kontrolierius tiria tik tų asmenų, kurių teisės visuomenės informavimo priemonėse yra pažeistos, arba jų atstovų pagal įstatymą, taip pat šių asmenų atstovų pagal pavedimą skundus.

3. Šio įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytu atveju Kontrolierius tiria ne tik tų asmenų, kurių teisės buvo pažeistos visuomenės informavimo priemonėse, arba jų atstovų pagal įstatymą ar pavedimą skundus, bet ir kitų asmenų pateiktus skundus. Šiuo atveju tyrimą Kontrolierius gali pradėti ir savo iniciatyva.

4. Skundai pateikiami raštu arba elektroniniu būdu. Pastaruoju būdu pateiktas skundas turi būti pasirašytas saugiu elektroniniu parašu.

5. Skundų pateikimo, registravimo, tyrimo ir susipažinimo su skundo tyrimo dokumentais tvarką nustato Kontrolieriaus patvirtintas Skundų tyrimo ir susipažinimo su skundo tyrimo dokumentais tvarkos aprašas.

17 straipsnis. Reikalavimai skundai

1. Skunde turi būti nurodoma:
 - 1) adresatas – Kontrolierius arba Kontrolieriaus įstaiga;
 - 2) pareiškėjo vardas, pavardė (pavadinimas), adresas (elektroninio pašto adresas);
 - 3) konkreti visuomenės informavimo priemonė ir publikacija, laida ir (ar) programa, kurioje paskleista informacija atitinka šio įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nurodytus pažeidimus, taip pat jos paskelbimo data ir (ar) laikas;
 - 4) konkreti informacija, kuri atitinka šio įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nurodytus pažeidimus;
 - 5) pareiškėjo prašymas Kontrolieriui;
 - 6) aplinkybė, ar tuo pačiu klausimu yra kreiptasi į teismą, ar priimtas procesinis sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą;
 - 7) skundo surašymo data ir pareiškėjo parašas;
 - 8) įstatymo numatyta tvarka patvirtintas įgaliojimas atstovauti asmenį, jei skundą teikia įgaliojtas asmuo.
2. Skunde papildomai gali būti pateikiama ir nurodoma:
 - 1) pareiškėjo telefono ryšio numeris ar kiti kontaktiniai duomenys;
 - 2) pareiškėjo nuomonė dėl skundo (jo dalies) tyrimo užbaigimo sudarant taikos sutartį;
 - 3) pareiškėjo nuomonė dėl sprendimo viešo paskelbimo;
 - 4) pareiškėjo turimi įrodymai ir (ar) jų aprašymas, kita tyrimui reikšminga informacija.
3. Jeigu skundas yra pateikiamas tik dėl viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo veiksmų (neveikimo), jame turi būti nurodomas konkretus viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas, padaręs pažeidimą, veiksmai, kuriais buvo padarytas pažeidimas, ir kitos pažeidimo padarymo aplinkybės. Tokiu atveju skundas turi atitikti šio straipsnio 1 dalyje nustatytus reikalavimus, išskyrus esančius šios dalies 3 ir 4 punktuose.
4. Skundas, kuriame nėra bent vieno iš reikalavimų, numatytų šio straipsnio 1 ir 3 dalyse, netiriamas. Apie skundo ir jam keliamų reikalavimų neatitikimą pareiškėjas informuojamas raštu per 5 darbo dienas, nurodant trūkumus ir prašant patikslinti.
5. Nustatyti trūkumai turi būti pašalinti per 30 dienų nuo pranešimo apie skundo trūkumus gavimo dienos. Šiuo atveju skundo pateikimo data laikoma ta diena, kai buvo gautas skundas su pašalintais trūkumais.

18 straipsnis. Skundo priėmimas tirti

Skundo priėmimo faktas patvirtinamas raštu, kuriame nurodoma skundo priėmimo data, skundo registracijos numeris, Kontrolieriaus įstaigos valstybės tarnautojo, kuriam pavesta tirti skundą, vardas, pavardė, telefono ryšio numeris. Skundo priėmimo faktą patvirtinantis dokumentas pareiškėjui įteikiamas, siunčiamas paštu arba elektroniniu paštu ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo skundo priėmimo dienos.

19 straipsnis. Skundo pateikimo terminas

Skundas Kontrolieriui turi būti pateikiamas per vienerius metus nuo skundžiamos informacijos paskelbimo visuomenės informavimo priemonėje dienos arba per vienerius metus nuo paaikškinimo apie paskelbtą informaciją dienos, kai ji visuomenės informavimo priemonėje

konkrečiai nenurodyta arba per vienerius metus nuo skundžiamų viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo veiksmų atlikimo ar neveikimo.

20 straipsnis. Anoniminiai skundai

Anoniminiai skundai netiriami, jeigu Kontrolierius nenusprendžia kitaip.

21 straipsnis. Atsisakymo tirti skundą pagrindai

1. Kontrolierius atsisako tirti skundą ar jo dalį, jeigu nustatomas bent vienas iš šių pagrindų:
 - 1) skunde ar jo dalyje nurodytų aplinkybių tyrimas nepriklauso Kontrolieriaus kompetencijai;
 - 2) dėl to paties skundo ar jo dalies dalyko jau yra priimtas Kontrolieriaus sprendimas;
 - 3) skundas ar jo dalis pateikti praleidus šio įstatymo 19 straipsnyje nustatytą terminą;
 - 4) dėl skundo ar jo dalies dalyko jau yra sudaryta taikos sutartis;
 - 5) skundas ar jo dalis dėl to paties dalyko yra nagrinėjami ar buvo išnagrinėti teisme;
 - 6) neįmanoma pradėti skundo ar jo dalies tyrimo dėl duomenų trūkumo;
 - 7) skundas ar jo dalis neatitinka jiems keliamų būtinų reikalavimų, o pareiškėjas per šio įstatymo 17 straipsnio 5 dalyje nustatytą terminą nepašalina šių trūkumų;
 - 8) skundas ar jo dalis yra neįskaitomi;
 - 9) skundą suinteresuoto asmens vardu pateikė neįgaliojas asmuo;
 - 10) pareiškėjas piktnaudžiauja jam suteiktomis teisėmis kreiptis į Kontrolierių ir (ar) teisės aktų reikalavimų pažeidimo požymių turinti veika yra mažareikšmė.
2. Sprendimą atsisakyti tirti skundą ar jo dalį Kontrolierius priima ir apie tai informuoja pareiškėją ne vėliau kaip per 10 darbo dienas nuo skundo pateikimo dienos.
3. Tais atvejais, kai skundas ar jo dalis nepriklauso Kontrolieriaus kompetencijai, jis per 10 darbo dienas nuo šios aplinkybės nustatymo perduoda skundą institucijai, kuri turi reikiamą kompetenciją, išskyrus atvejus, kai kompetentinga institucija yra teismas, ir apie tai praneša pareiškėjui.

22 straipsnis. Tyrimo sustabdymo ir atnaujinimo pagrindai

1. Kontrolierius sustabdo skundo ar jo dalies tyrimą, jeigu tyrimo metu nustatomas bent vienas iš šių pagrindų:
 - 1) to paties pareiškėjo skundą ar jo dalį dėl to paties dalyko yra priėmęs nagrinėti teismas;
 - 2) dėl to paties pareiškėjo skundo ar jo dalies dalyko yra pradėtas ikiteisminis tyrimas;
 - 3) pareiškėjas raštu pateikia prašymą Kontrolieriui sustabdyti skundo ar jo dalies tyrimą.
2. Skundo ar jo dalies tyrimas gali būti atnaujinamas tik tada, kai pareiškėjas raštu pateikia prašymą Kontrolieriui atnaujinti tyrimą.
3. Tyrimas negali būti atnaujinamas šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytu atveju.
4. Apie skundo ar jo dalies tyrimo sustabdymą ir atnaujinimą pranešama pareiškėjui bei viešosios informacijos rengėjui ir (ar) skleidėjui per 10 darbo dienų nuo pagrindų sustabdyti ar atnaujinti skundo ar jo dalies tyrimą paaikšėjimo dienos.
5. Skundo ar jo dalies tyrimo sustabdymo laikotarpis neįskaitomas į skundo tyrimo terminą, išskyrus šio įstatymo 29 straipsnio 3 dalyje nustatytą atvejį.

23 straipsnis. Tyrimo nutraukimo pagrindai

1. Kontrolierius nutraukia atliekamą tyrimą, jeigu nustatomas bent vienas iš šių pagrindų:
 - 1) pareiškėjas atsisako skundo ar jo dalies ir apie tai praneša Kontrolieriui raštu;
 - 2) tyrimo metu paaikšėja šio įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės;
 - 3) tyrimo metu išnyksta, nepasitvirtina arba yra pašalinamos aplinkybės, dėl kurių Kontrolieriaus iniciatyva buvo pradėtas tyrimas;

4) tyrimo metu išnyksta arba yra pašalinamos skundžiamos aplinkybės, įvykdomi skundo ar jo dalies reikalavimai, o pareiškėjas atsisako skundo ar jo dalies ir apie tai praneša Kontrolieriui raštu;

5) tyrimo metu sudarius taikos sutartį;

6) neįmanoma užbaigti tyrimo dėl duomenų trūkumo ar kitų tyrimo baigčiai reikšmingų aplinkybių.

2. Apie skundo ar jo dalies tyrimo nutraukimą pranešama pareiškėjui ir viešosios informacijos rengėjui ir (ar) skleidėjui per 10 darbo dienas nuo pagrindų nutraukti tyrimą paaikšėjimo dienos.

3. Jei Kontrolieriui savo iniciatyva pradėjus tyrimą išnyksta aplinkybės, dėl kurių jis buvo pradėtas, apie tyrimo nutraukimą pranešama viešosios informacijos rengėjui ir (ar) skleidėjui per 10 darbo dienas nuo pagrindų nutraukti tyrimą paaikšėjimo dienos.

24 straipsnis. Tyrimui reikalingos informacijos gavimas

1. Kontrolieriaus reikalavimas (prašymas) pateikti paaikškinimus ir informaciją, reikalingus atliekamam tyrimui, turi būti motyvuotas.

2. Viešosios informacijos rengėjai ir (ar) skleidėjai privalo pateikti paaikškinimus ir informaciją per 15 dienų nuo prašymo pateikti informaciją išsiuntimo iš Kontrolieriaus įstaigos dienos. Šis terminas gali būti pratęsiamas viešosios informacijos rengėjo (-ų) ir (ar) skleidėjo (-ų) prašymu. Bendras paaikškinimų ir informacijos pateikimo terminas negali būti ilgesnis nei 30 dienų.

3. Pakartotinai reikalauti paaikškinimų ir informacijos iš viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo būtina tik tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad prašymo pateikti paaikškinimus ir informaciją viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas negavo.

4. Viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo paaikškinimų ir informacijos nepateikimas Kontrolieriui nekludo priimti sprendimo.

25 straipsnis. Galimybė pasitelkti ekspertus (specialistus)

1. Atlikdamas šio įstatymo 12 straipsnyje nurodytas funkcijas, Kontrolierius gali pasitelkti ekspertus (specialistus), kurie jam teikia išvadas dėl visuomenės informavimo priemonėse paskelbtos informacijos priskyrimo:

1) pornografinio pobūdžio informacijos kategorijai;

2) nesantaiką dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų skatinančios, niekinančios, kurstančios diskriminuoti, smurtauti ar fiziškai susidoroti informacijos kategorijai;

3) neigiamą poveikį nepilnamečiams darančios informacijos kategorijai bei tokios informacijos indeksavimo pagal amžiaus cenzą.

2. Ekspertų (specialistų) skaičių, taip pat ekspertų (specialistų) grupių, kai jos sudaromos, sudėtį tvirtina Kontrolierius. Kontrolieriaus veiklai pasitelkiami ekspertai (specialistai) ir (ar) jų grupės veikia pagal Kontrolieriaus patvirtintą veiklos reglamentą.

3. Ekspertai (specialistai) atsako už savo išvadų teisingumą įstatymų nustatyta tvarka.

4. Įstatymų nustatyta tvarka proceso išlaidomis pripažintos ir valstybės naudai į Kontrolieriaus įstaigos biudžetą išieškotos ekspertams (specialistams) apmokėti skirtos lėšos naudojamos šiame įstatyme nustatytoms Kontrolieriaus funkcijoms vykdyti.

26 straipsnis. Įrodinėjimo pareiga

1. Tiriant suinteresuotų asmenų skundus dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo, dalykinės reputacijos, preziumuojama, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas neįrodo priešingai. Viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas, už visuomenės informavimo priemonės turinį

atsakingas asmuo, dėl kurio paskelbtos informacijos skundžiamasi, turi įrodyti, jog paskleisti duomenys atitinka tikrovę, taip pat, kad jis elgėsi sąžiningai.

2. Jei po informacijos paskelbimo keičiasi viešosios informacijos rengėjas, skleidėjas ar už visuomenės informavimo priemonės turinį atsakingas asmuo, įrodinėjimo pareiga ir atsakomybė atitenka naujam viešosios informacijos rengėjui, skleidėjui ar už visuomenės informavimo priemonės turinį atsakingam asmeniui.

27 straipsnis. Tyrimo terminai

1. Kontrolierius skundą ištiria ir sprendimą priima per tris mėnesius nuo skundo priėmimo tirti dienos, išskyrus atvejus, kai dėl skunde nurodytų aplinkybių tyrimo sudėtingumo, skundo apimties, skundžiamų veiksmų tęstinumo ar dėl to, kad skundo tyrimo metu pritrūkta gauti papildomą informaciją, paaiškinimus ar ekspertų (specialistų) išvadas, skundo tyrimo terminas gali būti pratęstas. Tokiais atvejais skundas turi būti ištirtas ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo skundo priėmimo tirti dienos.

2. Jei skundo tyrimas yra pratęsiamas, apie tai Kontrolierius informuoja pareiškėją raštu.

3. Skundo ištirimo terminas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai Kontrolierius priima tirti skundą, atitinkantį jam keliamus reikalavimus.

28 straipsnis. Kontrolieriaus sprendimai ir taikomos priemonės

1. Kontrolierius priima sprendimus:

- 1) pripažinti skundą ar jo dalį pagrįstais;
- 2) pripažinti skundą nepagrįstu;
- 3) sustabdyti skundo ar jo dalies tyrimą;
- 4) nutraukti atliekamą skundo ar jo dalies tyrimą;
- 5) nutraukti tyrimą, pradėtą savo iniciatyva, jeigu pažeidimai ar aplinkybės, dėl kurių jis buvo pradėtas, nepasitvirtina, išnyksta arba yra pašalinami;
- 6) atlikus tyrimą, pradėtą savo iniciatyva, taikyti atitinkamas priemones;
- 7) atsisakyti tirti skundą ar jo dalį.

2. Pripažinęs skundą ar jo dalį pagrįstais arba baigęs savo iniciatyva pradėtą tyrimą, kai nustatomas pažeidimas, Kontrolierius gali taikyti šias priemones:

1) įspėti viešosios informacijos rengėją ir (ar) skleidėją, už visuomenės informavimo priemonės turinį atsakingą fizinį ar juridinį asmenį dėl Visuomenės informavimo įstatymo, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo, kitų visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių įstatymų ir teisės aktų pažeidimų;

2) reikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas pašalintų Visuomenės informavimo įstatymo, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo, kitų visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių įstatymų ir teisės aktų pažeidimus;

3) reikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas Visuomenės informavimo įstatymo nustatyta tvarka paneigtų paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, žeminančią fizinio asmens garbę ir orumą ar kenkiančią juridinio asmens dalykinei reputacijai;

4) reikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas suteiktų asmeniui atsakymo teisę, t. y. sudarytų asmeniui galimybę patikslinti apie jį paskelbtą netikslią ar šališką informaciją;

5) kreiptis į kompetentingas valstybės institucijas ir įstaigas dėl pastebėtų Visuomenės informavimo įstatymo, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo, kitų visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių įstatymų ir teisės aktų pažeidimų, taip pat į Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją dėl pastebėtų Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso pažeidimų;

- 6) siūlyti prokurorui ginti viešąjį interesą;
- 7) surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus Administracinių teisės pažeidimų kodekso nustatytais atvejais;
- 8) rekomenduoti laikytis visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių įstatymų ir teisės aktų reikalavimų arba išspręsti kilusį ginčą kitais būdais.

3. Sprendime turi būti nurodomi tyrimo metu surinkti įrodymai, nustatytos aplinkybės, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo paaiškinimai, kita tyrimui reikšminga informacija, pateiktas viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo veiksmų bei situacijos teisinis įvertinimas.

4. Sprendimą pasirašo Kontrolierius. Vienas sprendimo egzempliorius lieka Kontrolieriaus įstaigoje, kiti sprendimo egzemplioriai ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo sprendimo priėmimo yra įteikiami arba išsiunčiami paprastu arba elektroniniu paštu pareiškėjui ar jo atstovui ir viešosios informacijos rengėjui ir (ar) skleidėjui, dėl kurio veiksmų atliktas tyrimas.

29 straipsnis. Sprendimo priėmimo ir poveikio priemonių taikymo terminai

1. Kontrolierius priima sprendimą ir poveikio priemones taiko, jei nuo pažeidimo padarymo dienos nėra praėję daugiau kaip 18 mėnesių.

2. Tais atvejais, kai skundo ar jo dalies tyrimas yra sustabdomas, Kontrolierius, atnaujinęs tyrimą, priima sprendimą ir taiko poveikio priemones, jei nuo pažeidimo padarymo dienos nėra praėję daugiau kaip treji metai.

3. Jei sustabdžius skundo ar jo dalies tyrimą baigiasi šio straipsnio 2 dalyje nustatytas terminas sprendimui priimti ir poveikio priemonėms taikyti, skundo ar jo dalies tyrimas nebegali būti atnaujintas ir yra nutraukiamas. Apie tai Kontrolierius informuoja pareiškėją ir viešosios informacijos rengėją ir (ar) skleidėją, dėl kurio veiksmų buvo atliekamas tyrimas.

30 straipsnis. Sprendimo paskelbimas

1. Kontrolieriaus priimti sprendimai, išskyrus šio straipsnio 2 dalyje nustatytus atvejus, viešai skelbiami Kontrolieriaus įstaigos interneto svetainėje.

2. Tais atvejais, kai viešai paskelbus sprendimą gali būti pažeistos asmens teisės ir (ar) teisėti interesai arba kai sprendimo viešai paskelbti neprašo pareiškėjas, sprendimas viešai neskelbiamas. Tokiais atvejais su sprendimu supažindinamas tik pareiškėjas ir tas viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas, dėl kurio veiksmų buvo atliktas tyrimas.

3. Kontrolieriaus priimtų sprendimų rezoliucinės dalys viešai skelbiamos Kontrolieriaus įstaigos interneto svetainėje.

31 straipsnis. Sprendimo apskundimo tvarka

1. Kontrolieriaus sprendimai gali būti skundžiami teismui per 30 dienų nuo jų paskelbimo arba, jeigu sprendimas neskelbiamas viešai, nuo pranešimo apie sprendimo priėmimą gavimo dienos.

2. Jei teismas nenusprendžia kitaip, Kontrolieriaus sprendimo apskundimas teismui sustabdo jo vykdymą.

32 straipsnis. Kontrolieriaus reikalavimų ir sprendimų vykdymo privalomumas

1. Viešosios informacijos rengėjai ir (ar) skleidėjai, už turinį atsakingi asmenys privalo vykdyti Kontrolieriaus sprendimus per 30 dienų nuo jų paskelbimo, arba, jeigu sprendimas neskelbiamas viešai, nuo pranešimo apie sprendimo priėmimą gavimo dienos.

2. Viešosios informacijos rengėjai ir (ar) skleidėjai per 10 darbo dienų nuo sprendimo reikalavimų įvykdymo privalo informuoti Kontrolierių apie sprendimo įvykdymą.

3. Kontrolieriaus teisėtų reikalavimų, priimtų sprendimų nevykdymas ar kitoks trukdymas Kontrolieriui įgyvendinti įstatymų jam suteiktas teises ar įgaliojimus užtraukia administracinę atsakomybę.

33 straipsnis. Kontrolieriaus sprendimų vykdymo senatis

1. Netinkamai įvykdytas Kontrolieriaus sprendimas nereikia prievolės vykdyti Kontrolieriaus sprendimą baigties.
2. Kilus ginčui dėl Kontrolieriaus sprendimo įvykdymo ar sprendimo įvykdymo tinkamumo, pareiga įrodyti, kad sprendimas įvykdytas tinkamai, atitenka viešosios informacijos rengėjui ir (ar) skleidėjui.

V SKIRSNIS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA

34 straipsnis. Kontrolieriaus įstaiga

1. Kontrolieriaus veiklą užtikrina Kontrolieriaus įstaiga.
2. Kontrolieriaus įstaiga yra valstybės biudžetinė įstaiga, steigama Seimo nutarimu.
3. Kontrolieriaus įstaiga yra viešasis juridinis asmuo ir turi antspaudą su Lietuvos valstybės herbu ir pavadinimu „Žmogaus teisių apsaugos žiniasklaidoje kontrolieriaus įstaiga“. Už antspaudą naudojimą ir saugojimą atsako Kontrolierius.
4. Kontrolieriaus įstaigos buveinė yra Vilniuje. Patalpas jai suteikia Vyriausybė.
5. Kontrolieriaus ir Kontrolieriaus įstaigos veikla finansuojama iš valstybės biudžeto. Biudžete šiai veiklai skirtos lėšos nurodomos atskira eilute. Kontrolieriaus įstaigai skirtų valstybės biudžeto asignavimų valdytojas yra Kontrolierius.
6. Kontrolieriaus įstaigos uždavinius, funkcijas, teises ir pareigas, darbo organizavimą ir finansavimą nustato Seimo patvirtinti Kontrolieriaus įstaigos nuostatai.

35 straipsnis. Pagrindinės Kontrolieriaus įstaigos veiklos kryptys

Pagrindinės Kontrolieriaus įstaigos veiklos kryptys ir uždaviniai užtikrinant, kad būtų atliktos Kontrolieriaus funkcijos, yra šie:

- 1) asmenų skundų (pareiškimų) nagrinėjimas ir visuomenės informavimo sritį reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų tyrimas;
- 2) viešosios informacijos stebėseną ir analizę;
- 3) viešosios informacijos ekspertizę;
- 4) bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, visuomenės švietimas ir konsultavimas;
- 5) pasiūlymų dėl įstatymų ir kitų teisės aktų projektų rengimas ir teikimas.

36 straipsnis. Kontrolieriaus įstaigos struktūra

1. Kontrolierius yra Kontrolieriaus įstaigos vadovas.
2. Kontrolieriaus įstaigą sudaro Kontrolierius, valstybės tarnautojai ir kiti įstaigos darbuotojai. Siekiant užtikrinti Kontrolieriaus ir jo vadovaujamos įstaigos funkcijų ir uždavinių įgyvendinimą, Kontrolieriaus įstaigoje gali būti steigiami struktūriniai padaliniai (skyriai).

37 straipsnis. Kontrolieriaus įstaigos vadovas

1. Kontrolieriaus įstaigos vadovas:
 - 1) vadovauja Kontrolieriaus įstaigai, organizuoja jos darbą ir atsako už jai numatytų tikslų, pavestų uždavinių įgyvendinimą ir funkcijų atlikimą;

2) tvirtina Kontrolieriaus įstaigos strateginį veiklos planą, struktūrą ir struktūrinių padalinių (skyrių) nuostatus, kitus Kontrolieriaus ir Kontrolieriaus įstaigos veiklą reglamentuojančius dokumentus, valstybės tarnautojų ir kitų darbuotojų pareigybių sąrašą, pareigybių aprašymus;

3) priskiria Kontrolieriaus įstaigos valstybės tarnautojų ir kitų darbuotojų pareigybes atitinkamoms kategorijoms, nustato šių pareigybių atlyginimų koeficientus ir darbo užmokesčio dydį;

4) tvirtina Skundų pateikimo, registravimo, tyrimo ir susipažinimo su skundo tyrimo dokumentais tvarkos aprašą, Kontrolieriaus įstaigos vidaus darbo tvarkos taisykles, tarnybinio transporto, mobiliųjų telefonų naudojimo ir kitas taisykles;

5) tvirtina ekspertų (specialistų) darbo reglamentą, ekspertų (specialistų) grupių sudėtį, skaičių, jų skyrimo ir apmokėjimo tvarką;

6) atstovauja Kontrolieriaus įstaigai ir veikia jos vardu visose valstybės ir savivaldybių institucijose bei įstaigose, Kontrolieriaus įstaigai palaikant santykius su fizineis ir juridineis asmenimis arba įgalioja tai atlikti kitus Kontrolieriaus įstaigos valstybės tarnautojus ar darbuotojus;

7) skiria į pareigas ir atleidžia iš jų Kontrolieriaus įstaigos valstybės tarnautojus, priima į darbą ir atleidžia iš jo kitus darbuotojus;

8) suteikia atostogas Kontrolieriaus įstaigos valstybės tarnautojams ir kitiems darbuotojams, tarp jų ir Kontrolieriui;

9) Kontrolieriaus įstaigos valstybės tarnautojus ir kitus darbuotojus, tarp jų ir Kontrolierių, siunčia į komandiruotes;

10) priima sprendimus dėl Kontrolieriaus įstaigos valstybės tarnautojų ir kitų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo, skiria jiems kvalifikacinės klasės ir (ar) atitinkamus priedus;

11) skatina Kontrolieriaus įstaigos valstybės tarnautojus ir kitus darbuotojus, taip pat skiria jiems tarnybinės ir drausminės nuobaudas.

2. Kontrolierius pagal savo kompetenciją priima įsakymus ir kontroliuoja, kaip jie vykdomi.

38 straipsnis. Kontrolieriaus pavadavimas

1. Tais atvejais, kai Kontrolierius laikinai dėl tarnybinės komandiruotės, atostogų, laikinojo nedarbingumo ir kitų priežasčių negali eiti pareigų, jis šias pareigas, išskyrus sprendimų ir poveikio priemonių, nustatytų šio įstatymo 25 straipsnyje, priėmimą ir taikymą, gali pavesti atlikti kitam Kontrolieriaus įstaigos valstybės tarnautojui arba darbuotojui.

2. Apie Kontrolieriaus pavadavimą ir laikotarpį pranešama Seimui nurodant Kontrolierių pavaduojantį asmenį.

39 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas ir įgyvendinimas

1. Šis įstatymas įsigalioja nuo 2015 m. sausio 1 d.

2. Iki šio įstatymo įsigaliojimo Lietuvos Respublikos Seimas patvirtina Kontrolieriaus įstaigos nuostatus.

3. Iki šio įstatymo įsigaliojimo Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

4. Iki šio įstatymo įsigaliojimo Kontrolieriaus pradėtiems tyrimams netaikomos šio įstatymo 28 ir 29 straipsnių nuostatos.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS